

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Narva kolledž
Õppekava Noorsootöö

Sandra-Veronika Johanson

**NOORTEKESKUSE PANUS KAMBJA NOORTE
ARENGUSSE LÄHTUDES MUUTUSTE TEOORIAST**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: noorsootöö programmijuht ja nooremlektor Birgit Villum, MA

Narva 2024

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Sandra-Veronika Johanson (sünnikuupäev: 28.04.2002),

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda kirjutatud bakalaureusetöö „Noortekeskuste panus Kambja noorte arengusse lähtudes muutuste teooriast“, mille juhendaja on Birgit Villum, reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
2. annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;
3. olen teadlik, et punktis 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;
4. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Narvas, 20.05.2024

ABSTRACT

The purpose of this bachelor's thesis is to study the contribution of Kambja youth centre on the youth's development. The research is based on the theory of change, which helps to understand how the youth centre can influence the development and well-being of young people. The aim of the research is to provide an overview of the contribution of youth centre and to help understand better, how youth centres can support the young people. The role of youth centres to the community is an important research topic, especially in smaller communities like Kambja. Youth centres provide a safe environment for young people, where they can develop their skills, interact with peers, and participate in community activities. Therefore, it is important to understand, how these centres affect the development and well-being of young people. Although, youth centres are widely recognized, more studies are needed to research the contribution youth centres have on young people's development, particularly in smaller communities like Kambja. The theoretical part of the work explains youth work and its development, the theory of change, and the influence factors of youth centres. Also, supporting studies are provided under each subchapter. The research uses a qualitative research method to clarify the opinions and expectations of the participants in the study and to find new perspectives based on the theory of change. The results of the study revealed that using social media is an effective way to inform young people and their parents on what is happening at the Kambja youth centre. Young people and their parents are satisfied with the services provided and regular feedback from parents and young people helps the centre understand better their needs and expectations. As one of the conclusions, the centre should consider increasing the number of hobby groups or creating new hobby groups to satisfy the various interests of young people. Also, the youth centre should regularly collect feedback from parents and young people to understand better their needs and expectations, and the centre and the school should strengthen their cooperation to provide comprehensive support to young people, which also contributes to social cohesion and shows young people that their well-being is truly important to the community.

SISUKORD

SISSEJUHATUS	6
1. NOORSOOTÕO JA MUUTUSTE TEOORIA	8
1.1 Noorsootõo ja selle kujunemine.....	8
1.2 Muutuste teooria.....	13
1.3 Noortekeskuste mõjutegurid.....	17
2. NOORTEKESKUSE MÕJU KAMBJA NOORTELE	22
2.1 Noorsootõo Kambjas.....	22
2.2 Uurimise meetod ja valim.....	23
2.3 Uuringu tulemuste kokkuvõte.....	25
2.3.1 Tulemused.....	25
2.3.2 Arutelu ja järeldused.....	31
2.3.4 Ettepanekud.....	34
KOKKUVÕTE	38
KASUTATUD ALLIKAD	40
Lisa 1. Intervjuuküsimused.....	45
Lisa 2 . Ankeetküsitluse küsimused.....	46

SISSEJUHATUS

Noortekeskused mängivad olulist rolli noorte arengus, pakkudes neile mitmekülgeid võimalusi ning suurendades nende enesekindlust (Rakan & Ayman, 2020) ja osalust noortekeskuse tegevustes. Käesolev bakalaureusetöö uurib noortekeskuste panust Kambja noorte arengusse, lähtudes muutuste teooriast. Muutuste teooria keskendub protsessidele, mis aitavad kaasa indiviidide käitumise ja hoiakute muutmisele (*Center for Theory Of Change* veebileht, 2023).

Töö eesmärk on välja selgitada, kuidas noortekeskus mõjutab Kambja noorte elu ja arengut. Käesoleva töö kontekstis käsitletakse noortekeskuse panust muutuste teooria kontekstis. Pikemaajaliste muutuste esilekutsumise hindamiseks tuleks viia läbi edasisi uuringuid. Autor toob esile need tegevused, mis on noorte seas muutuseid loonud ning milliseid tegevusi võiks veel olla, et noored tunneksid suuremat rahulolu ja oleks võimalik kutsuda esile veelgi suuremaid soovitud muudatusi. Selleks uurib autor milliseid muutuseid on Kambja pere- ja noortekeskus noorte endi ja lapsevanemate hinnangul esile kutsunud, mis tegevused on puudu noorte ja lastevanemate arvates ning kuidas on siiani jäädud rahule Kambja pere- ja noortekeskuses pakutavate tegevustega. Uurimistöö tulemused aitavad mõista noortekeskuse olulisust ning selle panust noorte arengusse.

Noortekeskuste tegevuste mõjutegurite uurimine on oluline, sest noortekeskused pakuvad noortele mitmekülgeid võimalusi enesearenguks, osaluseks ja sotsiaalseks suhtluseks (Ciocanel jt, 2016). Selle uurimine aitab mõista, kuidas noortekeskused aitavad noortel omandada uusi oskusi, suurendada enesekindlust ja leida oma koht ühiskonnas. Uurimine aitab koguda tõendusmaterjali noortekeskuste tegevuste efektiivsuse kohta, mis omakorda võimaldab paremini kujundada noorsootööd ja korraldada noorsootöö praktikat ning tagada ressursside tõhus valdkonda suunamine. Samuti annab see Kambja vallale ülevaate, kui suure tähtsusega on noortekeskus noorte jaoks. Noortekeskused on olulised kohad, kus noored saavad kaasa lüüa noorsootöö tegevustes ning avaldada oma arvamust soovitud tegevuste osas. Uurimine aitab mõista, kuidas noortekeskused toetavad noorte osalust ja kaasamist noorsootöösse. Noortekeskuse uurimine aitab tuvastada parimaid praktikaid ja tõhusaid meetodeid, mis võivad aidata kaasa positiivsete muutuste esilekutsumisele noortes. Seetõttu on noortekeskuste panuse uurimine noorte arengus oluline nii noorte endi

kui ka laiemalt ühiskonna jaoks. See võimaldab paremini mõista noortekeskuste rolli ning panust noorte heaolusse ja arengusse.

Eesmärgi saavutamiseks on püstitatud järgmised uurimisküsimused:

1. Milliseid muutuseid on Kambja pere- ja noortekeskus noorte endi ja lapsevanemate hinnangul esile kutsunud Kambja noortes?
2. Kuidas on noored ja lapsevanemad jäänud rahule noortekeskuses pakutavate teenustega?
3. Millised tegevused on noorte ja lapsevanemate hinnangul Kambja pere- ja noortekeskusest puudu, et täiendavaid muutuseid esile kutsuda?

Töö koosneb kahest peatükist. Esimeses peatükis seletatakse lahti noorsootöö, muutuste teooria ja noortekeskuse mõjutegurid ning tuuakse välja noortekeskuste mõju uurimise olulisus. Töö empiirilises osas räägitakse noorsootööst Kambja vallas, analüüsitakse ankeetküsitluse ja intervjuude tulemusi ning tehakse ettepanekuid noortekeskuse tegevuste tõhusamaks muutmiseks. Töö teoreetiline lähtekoht põhineb muutuste teorial, mis uurib, kuidas ja miks muudatused toimuvad ning millist mõju need avaldavad üksikisikutele ja ühiskonnale tervikuna. Töös kasutatud põhimõisted hõlmavad selliseid termineid nagu “noortekeskus” - keskus, mis on suunatud noortele vanuses 7-26 ja kus pakutakse kõikidele noortele vabatahtlikkuse alusel osalusvõimalusi, et toetada noorte aktiivsust ja toimetulekut ühiskondlikus (MTÜ Õnnemaa veebileht, 2022); “mõju” - kellestki või millestki lähtuv teatud muutust esile kutsuv toime (Eesti Keele Instituut, 2009), “Kambja noored” - noored, kes elavad Kambjas ja “muutuste teooria” - teekond mõne probleemi või ühiskondliku vajaduse mõistmisest kuni edu saavutamiseni (Aps et al., 2022). Töö uudsus seisneb selles, et see keskendub spetsiifiliselt Kambja noortekeskuse mõjule, mis selle tegevustele noortele võib olla, võttes arvesse muutuste teooriat. See lähenemine eristub teistest uuringutest, kuna ei keskendu ainult noortekeskuse mõjule üldiselt, vaid vaatleb seda konkreetse geograafilise piirkonna ja teoreetilise raamistiku kontekstis. Andmekogu, mida autor töös kasutab, koosneb erinevatest allikatest, sealhulgas Kambja noortekeskuse küllastajate arvust, noorte ja vanemate tagasisidest ning intervjuudest aktiivsemate noortega. Lisaks on kasutatud ka erinevaid teaduslikke artikleid ja uuringuid, mis käsitlevad noortekeskuste mõju ja muutuste teooriat.

1. NOORSOOTÖÖ JA MUUTUSTE TEOORIA

1.1 Noorsootöö ja selle kujunemine

Noorsootöö ja selle kujunemine on olnud oluline protsess erinevate riikide jaoks, kus noorsootöö mõistes on olnud mitmesuguseid erinevusi ning arenguid. Mõnedes riikides on noorsootöö mõiste selgelt defineeritud ja eristatav praktika, samas kui teistes, eriti Lõuna-Euroopas, võib see olla vähem tuntud ja puududa üldine kontseptsioon. Hoolimata terminoloogilistest erinevustest on noorsootöös täheldatav mitmekesine sotsiaalsete ja hariduslike praktikate valdkond, mis täiendab perekonna ja kooli rolli, luues nn kolmanda sotsialiseerumise keskkonna (*Council of Europe* veebileht).

Eestis on noorsootöö tingimuste loomine noore isiksuse mitmekülgseks arenguks, mis võimaldab noortel tegutseda vaba tahte alusel perekonna-, tasemehariduse - ja tööväliselt. Noor on seitsme kuni kahekümne kuue aastane inimene (Noorsootöö seadus, 2010, §4, §3). Noorsootöös osalemine annab noortele teadmised, kogemused ja oskused, mis võimaldavad neil aktiivselt kaasa rääkida oma elu puudutava elukorralduse osas ning julgustab neid algitama muutusi end ümbritsevas kogukonnas (Haridus-ja Teadusministeeriumi veebileht, 2023). Noorsootöö kuulub nii mitteformaalse õppe kui ka vaba aja tegevuse valdkonda, mida juhivad professionaalsed või vabatahtlikud noorsootöötajad ja noortejuhid ning mis põhineb mitteformaalsel õppeprotsessil ja vabatahtlikul osalemisel (*Council of Europe* veebileht). Noorsootöö toetab tuleviku karjääriritee planeerimist ja varustab noori mitmekülgsete kogemustega, mis on elus hakkama saamisel olulised (Haridus-ja Teadusministeeriumi veebileht, 2023).

Eestis on noorsootöö mitmekesine, pakkudes noorte jaoks sobivaid tegevusi ning võimalusi kohtuda eakaaslastega, kel on sarnased huvid, luues seeläbi kuuluvustunde noortekeskusega ja soodustades koostöökogemust teiste noortega. Noorsootöö korraldamisel lähtutakse noorte vajadustest ja huvidest, tagades neile turvalise keskkonna enese proovilepanekuks (Haridus-ja Teadusministeeriumi veebileht, 2023).

Noorsootöö põhimõtted, mida järgitakse (vastavalt Noorsootöö seadusele, 2010, §4):

- Noorsootöö on protsess, mis on suunatud noortele ja viiakse ellu koostöös noortega. See hõlmab noorte kaasamist otsuste tegemisse ning sobivate tingimuste

loomist noorte teadmiste ja oskuste arendamiseks, lähtudes nende huvide ja vajaduste rahuldamisest.

- Noorsootöö tugineb noorte vabale tahtele ja osalemisele.
- Noorsootöö eesmärk on toetada noorte iseseisvat algatust.
- Noorsootöös on oluline järgida võrdse kohtlemise, sallivuse ja partnerluse põhimõtteid.

Eesti noorsootöö korraldus tugineb kohaliku omavalitsuse ja riigi partnerlusele. Riik loob seadusliku ja strateegilise raamistiku, toetades omavalitsusi prioriteetsete teemade arendamisel ja teenuste tagamisel. Siiski on noorsootöö peamine korraldaja kohalik omavalitsus. Noorsootöö korraldamise kohustus tuleneb kohaliku omavalitsuse korralduse seadusest ning peamised ülesanded on määratletud noorsootöö seaduses (Noorsootöö seadus, 2010, §8; Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus, 1993, §6).

Noorsootöö algab seal, kus noored on. Samal ajal – nagu rõhutas Peter Lauritzen (2007) – on noorsootöö pühendunud noorte sotsiaalsele kaasamisele (*Council of Europe* veebileht). Kohalikel omavalitsustel on võime ja võimalus luua keskkond, mis toetab noorte arengut. Selleks määrab valla- või linnavalitsus oma territooriumil noorsootöö prioriteedid, seab vajalikud ülesanded nende saavutamiseks valla või linna arengukavas ning korraldab igapäevast tööd selles valdkonnas. Noorsootöö teenuseid pakuvad omavalitsustes nii avalik kui ka erasektor, pakkudes noortele võimalusi osaleda erinevates tegevustes ja keskkondades, näiteks malevates, laagrites, noortekeskustes ja noorteühingutes (Haridus- ja Teadusministeeriumi veebileht, 2023).

Noorsootööl on Eestis enam kui 100-aastane ajalugu, mis ulatub 19. sajandisse praeguste noorsootöösutuste eelkäijate loomiseni. Esimene noorsootööd puudutav akt võeti vastu 1936. aastal (Noorsoo organiseerimise seadus). Eesti noorsootöö ajalugu jaguneb kolmeks põhiliseks perioodiks, millele on omane erinevad noorsootöö vormid ja eesmärgid (Liimets et al., 2013).

Esimene periood hõlmab iseseisvusaega aastatel 1918–1940, sealhulgas vaikivat ajastut aastatel 1934–1940. Selle aja jooksul oli noorte ja täiskasvanute aktiivsus noorsootöö edendamisel oluline, keskendudes eelkõige vabatahtlikule tegevusele ja organisatsioonidele. Noorte vaba aja veetmise võimalused olid üsna mitmekülgsed, eriti noorteühingute kaudu, mis võisid tegutseda iseseisvalt või suuremate organisatsioonide toel. Noorte sotsialiseerumise ning ühistegevuse edendamise peamiseks eesmärgideks olid

riikluse ja rahvusliku identiteedi toetamine ning erinevate oskuste arendamine (Liimets et al., 2013).

Teine periood oli Nõukogude Liiduga ühinemise ja selle järgsete aastate perioodil 1945–1991. Sel ajal oli noorsootöö suunatud peamiselt kommunistliku partei noorteorganisatsiooni, Üleliiduline Leninlik Kommunistlik Noorsooühing, kontrolli alla. Eelmainitud ühing oli suunatud nõukogude inimese ja kommunismi ideoloogia kasvatamisele, kasutades selleks ideoloogilist mõjutamist nii haridussüsteemis kui ka vaba aja tegevustes. Kuulumine Nõukogude Liitu suurendas oluliselt noorte vaba aja veetmise võimalusi, kuid samal ajal kaasnes sellega vabauhenduste asendamine riiklike struktuuridega (Liimets et al., 2013).

Kolmas periood algas Eesti taasiseseisvumisega 1990. aastate alguses ning jätkub 21. sajandi alguseni. Sel perioodil oli keskne eesmärk luua terviklik noorsootöö süsteem, mis toetaks noorte sotsialiseerumist ja arengut. Selleks loodi seadusandlik raamistik, rajati noorsootöö asutused ning arendati koostööd rahvusvahelisel tasandil, eriti Euroopa Liidu ja teiste riikidega. Noorsootöö kvaliteedi juhtimine on saanud oluliseks aspektiks, mis hõlmab teadmispõhisust, kutsestandardit, noorsootöötajate koolitamist ning erialaorganisatsioonide loomist (Liimets et al., 2013).

Pärast taasiseseisvumist 1991. aastal algas noorsootöö ümberkorraldamise protsess, mille eesmärgiks oli selle kaasajastamine iseseisva riigi vajadustele vastavaks süsteemiks. Senised valdavalt tsentraalselt ja riiklikult korraldatud struktuurid lakkasid eksisteerimast ning järk-järgult tekkisid uued kodanikualgatusel põhinevad organisatsioonid. Samuti hakkas tähtsust omandama omavalitsuse tasand kui peamine haldustasand, kus noorsootöö tegevusi pakuti. 1990. aastatel keskendus ühiskond aga laiaulatuslikele reformidele nagu omandireform ja peamiste sotsiaalsete ja poliitiliste institutsioonide muutmine, mistõttu noorsootöö sai vähem tähelepanu. Sellegipoolest säilitasid mitmed noorsootöö vormid oma kohta ühiskonnas ja arenesid järk-järgult, nagu õpilasesindused koolide juures, huviharidus ja huvitegevus, noorteühendused ja -organisatsioonid ning noortelaagrid ja -malevad. 1999. aastal võeti vastu noorsootöö seadus (Liimets et al., 2013).

Eestis on noorsootöö pakkumise üheks kanaliks noortekeskus. Noortekeskuste eesmärgiks on luua noortele turvaline, mitteformaalne ja kontrollitud keskkond. Nende mitmekülgne roll hõlmab sotsiaalse suhtluse soodustamist, füüsilise aktiivsuse edendamist ning toetust sotsiaalsetele suhetele ja kogukonna lõimumisele. Noortekeskused aitavad kaasa noorte

heaolule läbi loovuse ja positiivsete kogemuste ning julgustavad noori osalema õppimises ja kriitilises mõtlemises. Noortekeskused on olulised paigad noorte arengu toetamisel mitmel tasandil - nii füüsilisel, sotsiaalsel, emotsionaalsel kui ka kognitiivsel (Ott, 2020). Noortekeskused on rajatud arvestades noorte eelistusi ning pakkudes noortele tegevusi ja keskkonda, mis vastaksid noorte huvidele ja vajadustele. Nende peamised tegevused hõlmavad otsest suhtlust noortega, noortele suunatud tegevuste korraldamist ja õhkkonna loomist, mis soodustab noorte arengut (Liimets et al., 2013). Avatud noortekeskused pakuvad noortele erinevaid tegevusi, sealhulgas huvitegevusi. Lisaks pakutakse seal teavet, nõuandeid ja juhiseid noorsootöötajatelt, kes on alati kohal, kui maja on avatud. Konkreetsemaid tegevusi nagu teatud huviringid või nõustamine võivad läbi viia teised spetsialistid. Tavapärased lahtiolekuajad on igal tööpäeval keskpäevast varaõhtuni. Paljud noortekeskused on nädalavahetustel suletud. Need, mis on avatud, avatakse hiljem ja suletakse varem kui tööpäeviti. (Liimets et al., 2013)

Üks esimesi noortekeskuseid avati Eestis aastal 1998, kui kinnitati Narva noortekeskuse põhimäärus. Teine noortekeskus loodi 1999. aastal Saue. Põhimääruse alusel sai noortekeskusest noorsootöösutus, mis juhtis piirkonna noorsootööd. Aastal 2002 täpsustati mõistet "noortekeskus" noorsootöösutuse kontekstis, muutes selle avatud noorsootöö põhimõtetest lähtuvaks asutuseks, kuhu on oodatud kõik noored vabatahtlikkuse alusel ning mis võib olla ümbruskonna noorsootöö keskus (Paabort, 2012). Noorsootöö mõisteid, nagu definitsioon ja põhimõtted, on mõnikord olnud keeruline omaks võtta, eriti huvihariduse valdkonnas, kus sageli järgitakse väga formaalseid hariduslikke lähenemisi. Sellised kontseptsioonid nagu noore vaba tahe, iseseisvus, osalus ja võrdne partnerlus olid varem harjumuspäraste pedagoogiliste lähenemiste kontekstis ebatavalised. (Kivimäe et al., 2022)

Vastavalt noorsootöö seadusele võib noorsootöösutuseks olla valla või linna ametiasutus, selle hallatav asutus, eraõiguslik juriidiline isik või eraõigusliku juriidilise isiku ettevõte, mille peamine eesmärk on korraldada noorsootööd (Noorsootöö seadus, 2010, §3). Selleks, et tagada kvaliteetne noortekeskuse tegevus ja teenused piirkonnas, on oluline luua terviklik keskkond. Noortekeskuse põhieesmärk on luua kontakt noortega, et pakkuda neile arendavaid ja mõtestatud tegevusi, mis lähtuvad nende individuaalsetest võimetest ja eelistustest. Avatud ja kutsuv keskkond on oluline noorte turvatunde tagamiseks ning

seetõttu tuleb pöörata tähelepanu keskuse funktsionaalsusele ja ruumide paigutusele vastavalt sellele (Liimets et al., 2013).

Noorsootööl on kolm olulist ja määravat tunnust (*YouthLink Scotland* veebileht), mis sobituvad ka Eesti noorsootöö maastikule:

1. Noored valivad osalemise: Noor osaleb vabatahtlikult. Nad otsustavad osaleda, mitte sellepärast, et nad soovivad lõõgastuda, sõpradega kohtuda ja lõbutseda. Noor otsustab, kas ta soovib osaleda või lahkuda.
2. Noorsootöö peab lähtuma noorte asukohast: Noorsootöö algab noortega seal, kus noored on. Noore elukogemust austatakse ja see moodustab aluse igasuguse päevakorra ja arengukava kujundamiseks koostöös eakaaslaste ja noorsootöötajatega.
3. Noorsootöö tunnustab noort ja noorsootöötajat õppimisprotsessi partneritena: Noorsootöö on võrdne partnerlus. Noort tunnustatakse aktiivse partnerina, kellel on võimalused ja ressursid oma elu kujundamiseks.

Kuigi noorsootöö peaks ja peab vastama noorte erinevatele vajadustele, huvidele ja kogemustele, ei ole noored ainukesed osapooled, keda tuleb arvesse võtta ja kaasata noorsootöö protsessi. Noorsootöö kvaliteet ja edu sõltuvad suuresti selle võimest vastata ühiskonna üldisele teadmistele ja ootustele, suhelda konstruktiivselt teiste noorsootöö valdkonna osalejatega ning nii professionaalsete kui ka vabatahtlike noorsootöötajatega. Noorsootöö on sageli suhteliselt eraldatud teistest sektoritest, kuid noorsootöö selgema identiteedi ja kõrgema kvaliteedi arendamine peab toimuma koostöös kõigi nende osapooltega, et saavutada positiivne ja püsiv tulemus (*Expert Group on Youth Work Quality Systems in the EU Member States*, 2015).

Noorsootöö tegevused piirkondlikul tasemel on jaotunud erinevate teostajate või teenusepakujate vahel. Hästi läbimõeldud võrgustikutöö on oluline ühiskonna väärtuste jätkuvuse seisukohast, kuna see võimaldab suunata ja toetada noori nende üleminekul lapsepõlvest täiskasvanuks. Professionaalsed noorsootöötajad on olulised partnerid teiste valdkondade, sealhulgas sotsiaal- ja haridusvaldkonna spetsialistidega (Liimets et al., 2013).

Noorsootöö, kui praktikavaldkond, omab rikkalikku ajalugu. Siiski jätkavad paljud noorsootöötajad sekkumiste kavandamist ilma kindla teoreetilise aluseta. Selles kontekstis on oluline süveneda noorsootöö praktikat toetavatesse teoreetilistesse raamistikesse.

Muutuste teooria pakub väärtuslikke teadmisi selle kohta, kuidas noorsootööle tuleks läheneda (Hlagala et al., 2014).

1.2 Muutuste teooria

Muutuste teooria on teooria, mis selgitab, kuidas mingi sekkumine või sekkumiste kogum peaks viima konkreetse arengu muutuseni, tuginedes olemasolevatel tõenditel põhinevale põhjuslikule analüüsile. Muutuste teooria on sisuliselt põhjalik kirjeldus ja selgitus sellest, kuidas ja miks oodatakse soovitud muutust toimuma konkreetsetes kontekstides. See keskendub peamiselt sellele, kuidas ühendada tegevused ja eesmärgid programmi või muutuse algatuse raames, mida on nimetatud “puuduva keskmiseks”. Muutuste teooria alustab soovitud pikaajalistest eesmärkidest ja liigub nende juurest tagasi tegevuste planeerimisse, et tuvastada kõik tingimused, mis peavad olema olemas (ja kuidas need omavahel põhjuslikult seotud on), et eesmärgid saaksid tekkida (*Center for Theory Of Change* veebileht, 2023).

Muutuste teooria on võimas vahend, mida saab praktikas rakendada, et suunata muutusi ja saavutada soovitud tulemusi. Alustades probleemi määratlemisest ja analüüsist on võimalik sügavamalt mõista olukorda ning tuvastada selgelt probleemi või vajaduse, millele soovitakse leida lahendust. Mõju juhtimise tööriistakast võib olla abiks, kui soovitakse sügavamalt uurida muutuste teooriat ja selle rakendamist. Mõju juhtimise tööriistakast on komplekt, mis aitab kavandada, ellu viia ja kommunikeerida positiivseid muutusi, mida oma algatuse või organisatsiooniga noorte jaoks püütakse luua. Muutuste teooria koosneb üheksast tööriistast, mis on loodud spetsiaalselt organisatsioonide positiivse mõju planeerimiseks, mõõtmiseks ja suurendamiseks ning oma tegevuste negatiivsete tagajärgede vähendamiseks. Need tööriistad aitavad olla oma tegevustes veelgi edukam (Aps et.,al 2022).

Muutuste teooria võib olla noortekeskustele oluline töövahend, mis aitab mõista, kuidas noortekeskuse tegevused aitavad kaasa noorte elude pikaajalisele mõjule. Muutuste teooria soodustab konsensust ja motiveerib sidusrühmi, kaasates neid varakult planeerimisprotsessi. Muutuste teooria selgitab välja noortekeskuse ühise visiooni ja strateegia muutuste saavutamiseks. Selline kompaktne raamistik võimaldab tõhusamat suhtlust kasusaajate, sidusrühmade ja teiste partneritega ning rõhutab tegelikke muutusi,

mitte ainult ressursse ja tegevusi. Muutuste teooria aitab tuvastada, kuidas noortekeskuse tegevused ja sekkumised mõjutavad noorte arengut. See aitab kaardistada, kuidas noortekeskuse tegevused viivad soovitud tulemusteni. Näiteks, kui noortekeskus korraldab haridusalaseid töötubasid, võib muutuste teooria aidata selgitada, kuidas need töötoad suurendavad noorte teadmisi ja oskusi. Muutuste teooria aitab tuvastada aluseks olevaid eeldusi ja riske, mis võivad mõjutada noortekeskuse mõju. Näiteks võib eeldus olla, et noored osalevad aktiivselt keskuse tegevustes. Kui see eeldus ei kehti, võib see mõjutada noortekeskuse mõju hindamise tulemusi. Muutuste teooria pakub raamistiku tehtud tööst õppimiseks ja edaspidiseks kohandamiseks (*United Nations Development Group, 2014*). Noortekeskus saab jälgida, kuidas nende tegevused noortele mõjuvad ja teha vajadusel muudatusi. Näiteks, kui noored ei osale piisavalt, võib noortekeskus kohandada oma lähenemisviisi, et kaasata neid rohkem. Muutuste teooria aitab ka partnerlus- ja koostööstrateegiate väljatöötamisel. Kui noortekeskus koostab teooriat muutuste kohta, kaasatakse erinevaid sidusrühmi, sealhulgas noor ja partnereid. Kaasamine aitab luua konsensust ja tugevdada partnerlussuhteid. Kokkuvõttes aitab muutuste teooria noortekeskusel paremini mõista, kuidas nende tegevused noortele mõjuvad, ning võimaldab neil teha teadlikke otsuseid, et saavutada soovitud muutusi. Esimene noortekeskustele suunatud mudel loodi aastatel 2008-2009. JAKOV-mudel, mille nimi tulenes viiest tegevuskomponendist (juhtimine, avatud, koostöö, osavõtt, võimalused). JAKOV-mudel jäi ühekordse katsetuse faasi, kuna see oli uus lähenemine ning ei olnud selles etapis veel piisavalt tõendusmaterjali selle tõhususe kohta, lisaks olid piiratud ka ressursid (Talur & Taru, 2021).

Eestis on läbi viidud mitmeid uurimisprojekte, mis keskenduvad noortekeskuste mõju hindamisele. Üks neist on näiteks Eesti Noorsootöötajate Kogu poolt koostatud arendusprojekt “Noortekeskuse mõju hindamine”, kus analüüsitakse noortekeskuste tegevusi ja nende mõju noortele. Uuringu tulemused aitavad tuvastada, millised noortekeskuste praktikad on tõhusad ja millised vajavad täiustamist. Noortekeskuste mõju hindamise projekt, mis toimus 2019. – 2021. aastatel, oli Eesti Noorsootöötajate Kogu eestvedamisel koostöös Eesti Avatud Noortekeskuste Ühenduse ja Tartu Linnavalitsuse noorsooteenistusega. Projekti rahastas Haridus- ja Noorteameti noorteosakond. Projekti juured ulatuvad aastatesse 2016–2018, mil viie riigi koostööprojektis “Noorsootöö mõju edendamine ja levitamine Euroopas” katsetati noorsootöö mõju hindamist noorte endi

teadvustatud muutuste kaudu. Selleks kasutati muutust loovat hindamist (inglise keeles *Transformative Evaluation*), mille arendas välja Dr Susan Cooper oma doktoritöös. Hindamisprotsess koosnes neljast sammust (Talur & Taru, 2021).

Hindamise esimeses etapis koguti kokku noorte lugusid, küsides noortelt: “Sa oled mõnda aega siin meie juures käinud - mis sa arvad, mis on olnud kõige tähtsam muutus, mis sinuga tänu siin käimisele on toimunud?”. Noored jagasid kokku 272 lugu, mis peegeldasid nende arvamust noortekeskuse tegevustes osalemise kaudu kogetud muutustest. Enamik noori märkas suhtlemisega seotud muutusi, sealhulgas julguse, suhtlemisoskuse ja sõprade-tuttavate arvu kasvu. Samuti tõid noored esile paranenud planeerimisoskust, koostööoskust, esinemisoskust ja konfliktide lahendamise oskust. Isikuomaduste valdkonnas mainiti meeleolu paranemist, enesekindluse suurenemist, algatusvõimet ja erinevate olukordadega toimetuleku oskust. Projekti kogemust kokku võttes jõuti järeldusele, et muutust loova hindamise meetod ei ole noortekeskuse terviklikuks kvaliteedijuhtimiseks piisav, kuid on noore isikliku tagasiside saamiseks hea lähenemisviis ning täiendab oluliselt seniseid statistika- ja küsitluskeskseid tavasid (Talur & Taru, 2021). Teaduslikud uuringud on olulised, et mõista noortekeskuste mõju ning nende panust noorte arengusse. Noortekeskuste mõju uurimine on seotud laiemalt noortepoliitikaga. Haridus- ja Teadusministeerium vastutab noortevaldkonna eest ning noortepoliitika kujundamisel on oluline arvestada noortekeskuste rolli ja mõju noorte heaolule (Haridus- ja teadusministeeriumi veebileht, 2023). Uuringud aitavad välja selgitada, millised noortekeskuste tegevused toimivad ja millised mitte. See võimaldab paremini suunata ressursse ning kujundada noorsootöö poliitikat ja praktikat vastavalt tõendus põhiste tulemustele. Lisaks kvalitatiivsetele uuringutele on oluline kuulata noorte endi kogemusi. Noortekeskuste mõju hindamisel on uuritud noorte lugusid ja nende kogemusi, mis annab väärtuslikku teavet noortekeskuste tegeliku mõju kohta. Järgnevalt toob autor mõningad näited, mis demonstreerivad muutuste teooria rakendamist töös noortega.

World Vision on globaalne kristlik abi-, arengu- ja kaitsmise organisatsioon, mis tegeleb maailma kõige haavatavamate laste, nende perede ja kogukondadega, et ületada vaesus ja ebaõiglus ning keskendub nende jätkusuutlikule heaolule. *World Visioni* eesmärk on aidata igal lapsel kogeda elu kogu selle täiuslikkuses. *World Visioni* noortekeskuste mõjuteooria on suunatud noorte tugevdamisele ja nende võimekuse suurendamisele, et saavutada jätkusuutlikud elatusvahendid ja eneseteostus. Mõjuteooria muutuste saavutamiseks tuleb

noortekeskustel aidata noortel arendada oskusi, suurendada enesekindlust ja luua positiivset identiteeti. See ressurss on oluline noorte edukaks üleminekuks täiskasvanuella. Noortekeskused peavad pakkuma mitmesuguseid tegevusi, mis võimaldavad noortel omandada praktilisi oskusi, suhelda eakaaslastega ja valmistuda tulevikuks. Noortekeskused soodustavad mitteformaalset õppimist, mis ei ole seotud formaalse haridussüsteemiga. Noored õpivad praktilisi oskusi, suhtlemist ja meeskonnatööd. Noortekeskused aitavad noortel arendada vastupidavust ja kohanemisvõimet muutuvates oludes. Selleks on oluline toetada noorte sotsiaalseid võrgustikke ja suhteid. Noortekeskused aitavad noortel luua jätkusuutlikke elatusvahendeid, mis võimaldavad neil toime tulla stressi ja šokkidega ning tagada heaolu tulevastele põlvkondadele (*Youth Livelihood Interest Group*, 2014).

Aafrikas on *World Visioni* asemel noortekohvik. Noortekohvik on organisatsioon, mis keskendub Aafrika noorte võimendamisele. Noortekohvik on selleks välja töötanud tugeva muutuste teooria. Noortekohvik soovib ümber kujundada võimusuhteid noorte kasuks, muutes nad aktiivseteks osalejateks, kes juhivad muutuste ja jätkusuutliku mõju saavutamist. Nende muutuste teooria tasakaalustab noorsootöö planeerimise ja teostamise tehnikaid. Selle programmi raames on olulised mitmed komponendid, mis koos moodustavad tervikliku lähenemise noorte toetamiseks ja nende potentsiaali arendamiseks (*The Youth Cafe*, 2021).

Noortekohviku muutuste teooria esimeseks oluliseks elemendiks on sisendid. Need hõlmavad kõiki vajalikke ressursse ja investeeringuid, mis on vajalikud erinevate tegevuste ja sekkumiste elluviimiseks. Siia kuuluvad raha, võrgustikud ja teadmised, mis on hädavajalikud programmi tõhusaks toimimiseks. Teine oluline osa on tegevused, mis on suunatud noortekohviku vahetute tegevuste kirjeldamisele. See hõlmab kõiki samme ja meetmeid, mida võetakse noorte toetamiseks ja nende kaasamiseks. Need tegevused on olulised selleks, et tagada programmist maksimaalne kasu ja et jõuda seatud eesmärkideni. Kolmas aspekt on tulemused, mis näitavad nende tegevuste vahetuid tulemusi ja indikaatoreid, mis osutavad sellele, et eesmärkide poole liigutakse õiges suunas. Need tulemused on olulised selleks, et hinnata programmi tõhusust ja mõista, kas tehtud pingutused annavad soovitud tulemusi. Neljas ja äärmiselt oluline on mõju. See hõlmab nii lühiajalisi kui ka pikaajalisi muutusi, mis tulenevad nende tegevuste tagajärjel ning mis kajastavad erinevaid tasandeid, sealhulgas individuaalset, organisatsioonilist, süsteemilist

ja kogukondlikku. Need mõjud on põhjalikumad ja ulatuslikumad ning näitavad, kuidas programmi jõupingutused on mõjutanud noorte elu ja nende ümbrust (*The Youth Cafe, 2021*).

Kokkuvõttes illustreerivad noortekohviku mõju ja mõju tulemused selgelt, kuidas need sammud on kaasa aidanud kogukonna muutuste teele nii individuaalsel kui ka populatsiooni tasandil. See näitab, kuidas programmi mõju ulatub kaugemale lihtsalt individuaalsest tasandist ning mõjutab ka kogukonna dünaamikat ja mõjuvõimu. Need tulemused on olulised selleks, et mõista programmi kogu ulatust ja mõju ning kuidas see on aidanud kaasa noorte väljavaadetele ja kaasavate partnerluste loomisele. Kokkuvõttes pakub noortekohviku muutuste teooria teekonda tähendusriikka tegevuse, jätkusuutlikkuse ja positiivse mõju suunas, andes noortele keskse rolli arengupingutustes (*The Youth Cafe, 2021*).

Muutuste teooria on seega oluline raamistik, mis aitab mõista, kuidas ühiskonnas muutused toimuvad ning kuidas need mõjutavad erinevaid valdkondi. Noortekeskused on olulised kogukonnaressursid, kus noored saavad osaleda erinevates tegevustes ja programmides (*The Youth Cafe, 2021*) Edasi uurib bakalaureusetöö autor, kuidas muutuste teooria võib aidata mõista noortekeskuste mõjutegureid.

1.3 Noortekeskuste mõjutegurid

Noortekeskuste mõju hindamine on oluline, et sügavamalt mõista noortekeskuste rolli noorte arengus ja heaolus. See protsess võimaldab uurida, kuidas noortekeskused mõjutavad noorte elu ja millised tegurid nende mõju kujundavad. Hindamise käigus on võimalik tuvastada, millised tegevused ja strateegiad toimivad ning kuidas neid veelgi paremini kohandada noorte vajadustele. See aitab tagada, et noortekeskused suudavad pakkuda tõhusaid teenuseid, mis toetavad noorte arengut, enesekindlust ja üldist heaolu (Talur & Taru, 2021).

Mõned olulised komponendid ja mõjutegurid seoses noortekeskuste mõjuga on näiteks noorte osalus ja kaasatus, austus ja turvalisus, väärtused ja eetika, arenguvõimalused, sotsiaalne toetus ning kogukondlik kaasatus. Noortekeskused peaksid soodustama noorte aktiivset osalust. See hõlmab noorte kaasamist otsustusprotsessidesse, nende arvamuse kuulamist ja võimalust ise oma algatusi ellu viia. Noorte kaasatus aitab neil tunda end

noortekeskuse kogukonna oluliste ja väärtustatud liikmetena. Noortekeskuste mõjutegureid ja komponente saab iseloomustada järgmiselt (Talur & Taru, 2021):

- Austus ja turvalisus: Noored peaksid tundma, et nende arvamus ja isiklikud väärtused on olulised ning neid austatakse. Turvaline ja austav keskkond soodustab noorte aktiivsust ja heaolu.
- Väärtused ja eetika: Noortekeskused peaksid edendama positiivseid väärtusi ja eetilisi põhimõtteid. Näiteks võib see hõlmata ausust, vastutustunnet, sallivust ja koostööd. Noortekeskused saavad aidata noortel neid väärtusi mõista ja praktiseerida.
- Arenguvõimalused: Mitmekesised arenguvõimalused, nagu huviringid, koolitused, vabatahtlik töö ja projektide juhtimine, võimaldavad noortel avastada oma huvisid, oskusi ja potentsiaali.
- Sotsiaalne toetus: Noortekeskused peaksid olema koht, kus noored saavad suhelda eakaaslastega, leida sõpru ja saada toetust. Sotsiaalne toetus vähendab üksindust ja suurendab heaolu.
- Kogukondlik kaasatus: Noortekeskused peaksid olema osa laiemast kogukonnast. Koostöö teiste organisatsioonide ja kohalike omavalitsustega aitab toetada noorte vajadusi ja soove.

Noortekeskused on palju enam kui lihtsalt hooned või ruumid. Need peaksid olema osa laiemast kogukonnast. Koostöö kohalike omavalitsuste, teiste organisatsioonide ja kogukonna liikmetega aitab noortekeskustel paremini toetada noorte vajadusi ja soove. (Rämmer et al., 2021). Noortekeskuste mõju noorte elule on uuritud mitmetes riikides, sealhulgas Inglismaal ja Ukrainas. Mõlemad uuringud toovad esile noortekeskuste olulisuse noorte arengus ja ühiskondlikus kaasatuses. (Pintus & Mensah, 2021; *International Research & Exchanges Board*, 2021)

Inglismaal on noortekeskuste populaarsus ja noorte aktiivne osalemine noortekeskustes kinnitanud nende olulisust ja mõju. Noortekeskused on olulised kohad, kus noored saavad laiendada oma silmaringi, leida uusi huvisid ning luua olulisi kontakte. Positiivsete tegevuste puudumisel on noortel suurem oht sattuda negatiivsetesse olukordadesse, nagu ärakasutamine ja ebaseaduslik käitumine. Seega on noortekeskuste roll alternatiivsete võimaluste pakkumisel kriitilise tähtsusega. Kogukonna keskmes asuvad noortekeskused tagavad noortele võimaluse panustada oma kogukonda ja teha midagi positiivset. See aitab

hoida noori eemal riskantsetest olukordadest ning suunab neid tegema elus positiivseid valikuid (Pintus & Mensah, 2021).

Ukraina uuring noortekeskuste visioonist on tihedalt seotud Inglismaa tulemustega, mis rõhutab noorte aktiivset osalust noortekeskuste tegevustes ja otsustusprotsessides. Uuringu tulemused toetavad vajadust arendada noortekeskuste võrgustikku, mis vastaks noorte ootustele ja vajadustele. See on kooskõlas noorte kaasamisega, mis võimaldab neil tunda end kaasatud ja osalistena oma kogukonna arengus ning annab neile võimaluse panustada ühiskonna edendamisse. See aitab suurendada noorte aktsepteerimist ja usaldust ühiskonnas ning parandab omavalitsuste ja kodanike suhteid, mis on oluline avaliku arutelu ja demokraatlike otsuste tegemise protsessis (*International Research & Exchanges Board, 2021*) ning parandab avalikkuse usaldust valitsuse vastu (Eesti Noorteühenduste Liit, veebileht).

Ukraina uuringu tulemused näitavad mitmeid väljakutseid noortekeskuste külastatavuse suurendamisel, sealhulgas madalat teadlikkust noortekeskustest kogukondades ja madalat külastatavust nende seas, kes on noortekeskuste olemasolust teadlikud. Selleks peaksid omavalitsused rakendama kohandatud kommunikatsioonikampaaniaid, et teavitada noori noortekeskustest ja nende pakutavatest võimalustest, eriti haavatavate ja alaesindatud rühmade puhul (*International Research & Exchanges Board, 2021*).

Oluline on mõista noorte motivatsiooni osalemiseks, näiteks suhtlemine eakaaslastega ja isiklik areng, ning arvestada nende teguritega noortekeskuste tõhusaks brändimiseks ja reklaamimiseks. Samuti tuleks ära kasutada noorte potentsiaali kaasata neid otsustusprotsessidesse ja arendada noortekeskusi koostöös noortega (*International Research & Exchanges Board, 2021*).

Uuringu tulemused toovad esile Ukraina noorte soovitud põhiomadused kaasaegsetes noortekeskustes, sealhulgas veebipõhiste ja kohapealsete tegevuste kombinatsiooni, kaasatuse ja töötajad, kes suhtlevad noortega. Samuti rõhutavad vastajad tasuta ekspertkonsultatsioonide olulisust, eriti psühholoogilises toetuses, äris, õiguses ja erialavalikus. (*International Research & Exchanges Board, 2021*)

Märkimisväärselt on haavatavad ja alaesindatud Ukraina noored rõhutanud suuremat vajadust psühhosotsiaalse toe järele, rõhutades kohandatud teenuste tähtsust erinevate vajaduste rahuldamiseks. Poliitikakujundajatel tuleks integreerida need konsultatsioonid

noortekeskuste standarditesse, tagades seeläbi ligipääsetavus ja kaasatus kõigile noorte sihtgruppidele (*International Research & Exchanges Board, 2021*).

Noortekeskused võivad pakkuda ressursse ja programme, mis aitavad noortel tööturule siseneda või oma tööhõivevõimalusi parandada. *IREX-i (International Research & Exchanges Board)* uuring keskendub noorte tööhõivele, mis on oluline teema ka noortekeskustes. Uuring käsitles noorte tööpuuduse teemat kui olulist globaalset väljakutset, kus umbes 40% noortest võitleb stabiilse töö leidmisega sõltumata nende haridustasemest. Noorte perspektiivide ja kogemuste sügavamaks mõistmiseks töötöötajatel tegi *IREX* koostööd noorte teadlastega, et viia läbi noorte juhitud ülemaailmne uuring Iraagis, Keenias ja Guatemalas. Selle uuringu tulemusena töötati välja juhend, mille eesmärk on kujundada innovaatilisi ja noortekeskseid tööhõiveprogramme arengupraktikutele (Belachew & Vanderwerff, 2022). Uuringus osales üle tuhande 18–35-aastase noore erinevatest taustsüsteemidest, rõhutades vajadust prioritseerida noorte häält otsuste tegemisel seoses noorte tööhõiveprogrammide, päevakavade ja rahastamisega. Noorte juhitud segametoodikaga lähenemise eesmärk on kirjeldada väljakutseid olemasolevates arengujõu tasakaaludes ning tuua esile noorte nüansirikkaid vaateid ja kogemusi (Belachew & Vanderwerff, 2022).

Mitmed uuringud, sh Ukrainas, Iraagis, Keenias ja Guatemalas, rõhutavad noorte jaoks keske tähtsusega programmide või tegevuste kohandamise olulisust vastavalt noorte ootustele ja vajadustele. Kohandatud noortekeskuste programmide või tegevuste arendamine võib märkimisväärselt suurendada noorte osalust, aidates neil paremini integreeruda ühiskonda ning leida tööd ja isiklikku arengut. Lisaks võib see toetada laiemaid ühiskondlikke eesmarke, näiteks noorte tööpuuduse vähendamine ja kogukondade tugevdamine. (*International Research & Exchanges Board, 2021; Belachew & Vanderwerff, 2022*)

Positiivse noorte arengu (*PYD*) mudel, mida noortekeskused pakuvad oma tegevuse kaudu olulise platvormina, on üks viis noorte arengu edendamiseks. *PYD* mudeli programmide või tegevuste eesmärk on kaasata noori kindla kava järgi ja konstruktiivsel viisil, samal ajal nende tugevusi esile tuues. Need programmid ja tegevused pakuvad noortele tegevusvõimalusi, soodustavad positiivseid suhteid ning pakuvad tuge noorte mõtete arendamiseks ja riskikäitumise ennetamiseks. Seega on kohandatud noortekeskuste programmid olulised, et toetada noorte arengut vastavalt *PYD* mudelile, aidates neil

integreeruda ühiskonda ning saavutada isiklikku ja tööalast arengut, samal ajal toetades ka laiemaid ühiskondlikke eesmärke nagu tööpuuduse vähendamine ja kogukondade tugevdamine (*YouthPower.org*, 2024).

Uuringud näitavad, et noored, kes puutuvad kokku positiivsete kohtumiste ja tegevusvõimalustega, on vähem hõivatud riskikäitumisega ja lähevad täiskasvanuikka üle sujuvamalt. *PYD* programmid mängivad olulist rolli nende positiivsete võimaluste pakkumisel. Uuringud on näidanud mitmesuguseid *PYD* programmide eeliseid, sealhulgas paremat sotsiaalset ja emotsionaalset oskust, akadeemilist jõudlust ning riskikäitumise vähenemist. Näiteks on ulatuslikud uuringud näidanud olulisi edusamme sotsiaalsete ja emotsionaalsete oskuste parandamisel *PYD* programmides osalejate seas. Ülevaated *PYD* programmide kohta noortele, kellel on kroonilised haigused, on samuti rõhutanud positiivseid tulemusi noorte tervisele (*YouthPower.org*, 2024). Üks selline programm, mis on näidanud märkimisväärset mõju noorte arengule, on 4-H programm.

4-H programm on noorte arendusprogramm, mis keskendub noorte juhtimisoskuste, isikliku arengu ja vastutustunde arendamisele läbi praktiliste tegevuste ja kogemuste. "4-H" tähistab nelja peamist põhiväärtust, mis on programmi aluseks: pea (juhtimisoskused), süda (vastutustunne ja empaatia), käsi (praktilised oskused) ja tervis (isikliku tervise hoidmine). Programmi osalejad saavad osaleda erinevates tegevustes. Kohalike 4-H (*Head, Heart, Hands and Health*) programmide pikaajalised hindamised on näidanud, et noored, kes pidevalt 4-H tegevustes osalevad, näitavad vähem isiklikke, sotsiaalseid ja käitumuslikke probleeme. Need noored panustavad tõenäolisemalt kogukonda, tegelevad teadusega seotud tegevustega ja teevad tervislikumaid valikuid võrreldes oma eakaaslastega. Lisaks on mentorlusprogrammid tuvastatud tõhusateks *PYD* strateegiateks, toetades nii ennetavaid kui ka edendavaid programmieesmärke ning pakkudes positiivseid täiskasvanud eeskujusid ja toetavaid grupikeskkondi. Kuigi *PYD* programmide hindamine on piiratud, viitavad olemasolevad tõendid sellele, et need mõjutavad noori paremate tervise-, sotsiaal- ja haridustulemusteni jõudmisel. Üldiselt on *PYD* programmid olulised positiivse arengu soodustamiseks ja riskantse käitumise ennetamiseks noorte seas (*Head, Heart, Hands and Health* veebileht).

2. NOORTEKESKUSE MÕJU KAMBJA NOORTELE

2.1 Noorsootöö Kambjas

Töö autor on Kambja pere-ja noortekeskuse noorsootõtaja, mistõttu on ka käesoleva bakalaureusetöö teemaks “Noortekeskuse mõju Kambja noortele lähtudes muutuste teooriast”. Töö eesmärk on välja selgitada, kuidas noortekeskus mõjutab Kambja noorte arengut ja heaolu.

Kambja vallas on neli noortekeskust. Tõrvandi-, Ülenurme-, Kambja- ja Kuuste pere-ja noortekeskus. Kõik noortekeskused koonduvad MTÜ Önnemaa juhtimise alla. Kõikides noortekeskustes on ka erinev noorsootõtaja. Kambja valla pere- ja noortekeskused on kõikidele noortele vanuses 7-26 eluaastat. Noortekeskuse töö toimub avatud noorsootöö meetodil, mille eesmärk on pakkuda noorele inimesele vabatahtlikkuse alusel osalemise võimalusi, et toetada noore aktiivsust ja toimetulekut ühiskondlikus elus. Noortekeskuse märksõnadeks on avatus ja noorte vaba tahe. Avatud noorsootöö tugevus seisneb noorte kaasatuses ja isetegemises. Avatud noorsootöö baseerub inimsuhetel, tegutsetakse noortelt noortele põhimõttel või koos noortega (MTÜ Önnemaa veebileht, 2022). Kambja pere-ja noortekeskuses on erinevaid huviringe nagu tüdrukute tehnoloogiaring, õmblusring, kokandusring, jooga ja loovusring. Samuti korraldatakse erinevaid tegevusi peredele s.t noored koos vanematega külastavad noortekeskust ja neile on tegevused mõeldud. Samuti toimuvad ühised ülevallalised väljasõidud. Kambja pere-ja noortekeskuse noorsootõtaja kasutab tihti noortelt noortele meetodit. Kui tegevus toimub noortelt noortele meetodi alusel on see ka noortekeskuse nädalakavas välja toodud.

Kambja Pere- ja Noortekeskuse üldised eesmärgid hõlmavad mitmeid valdkondi (MTÜ Önnemaa veebileht, 2022):

- Noorsootöö planeerimine ja koordineerimine oma vallas: Keskus tegeleb noorsootöö planeerimise ja koordineerimisega Kambja vallas.
- Usalduse loomine noorte vahel ja noortekeskuses pakutava tegevuse suhtes: Soovitakse, et noored tunneksid end keskuses turvaliselt ja usaldaksid pakutavaid tegevusi.
- Noorte töö- ja puhkelaagrid, noorte töömalev: Korraldatakse noortele töö- ja puhkelaagreid ning noorte töömalevat.

- Kogukonnapraktika läbiviimine Ülenurme ning Tartumaa gümnaasiumide 12. klasside õpilastega ning Vabaihenduste Liiduga: Toetatakse noorte osalust kogukonnas ja nende praktilist õppimist.
- Noortesündmuste, projektide, programmide, seminaride, koolituste, töötubade korraldamine: Pakutakse noortele mitmekesiseid võimalusi enesearenguks ja osalemiseks.
- Koostöö arendamine teiste noortekeskustega Tartu maakonnas ja kogu Eestis, laste- ja noorsooühendustega Eestis ja välismaal: Ollakse avatud koostööle teiste noortekeskustega.
- Noorte koolivaheaja korraldamine: Pakutakse noortele huvitavaid tegevusi koolivaheaegadel.
- Võimaluste loomine noorte endi kaasamiseks noorsootöösse: Toetatakse noorte aktiivset osalust ja ideede elluviimist.
- Mitmekülgsete võimaluste tagamine vaba-aja sisukaks veetmiseks ja enesetäiendamiseks: Pakutakse noortele erinevaid tegevusi ja võimalusi enesearenguks.
- Kogukonnale suunatud tegevuste korraldamine, näiteks kultuurilise isetegevuse võimaluste pakkumine erinevatele sihtgruppidele (rahvuslike tähtpäevade tähistamiseks jm.).
- Vanemahariduse toetamine Ülenurme vallas: Noortele lapsevanematele antakse võimalus osaleda koolitustel, kus käsitletakse lapsevanema rolli, lapse arengut erinevatel perioodidel ning lapse sünni mõju perekonnale.
- Eri põlvkondadele suunatud tegevused: Lapsevanematele on loodud koht, kus nad saavad tulla kogu perega – säilib ja areneb lapsevanemate sotsiaalne aktiivsus.

2.2 Uurimise meetod ja valim

Uurimuse läbiviimiseks kasutas autor kombineeritult kvalitatiivset ja kvantitatiivset uurimismeetodit. Kvalitatiivne meetod valiti seetõttu, et uurimuse eesmärk oli selgitada välja uurimuses osalenute arvamused ja ootused ning seeläbi leida uusi vaatenurki, mille põhjal muutuste teooriat rakendada. Kvalitatiivne meetod taotleb just seda, et leida ja tuua välja uurimuses uusi aspekte, mitte keskenduda ainult olemasolevate faktide tunnistamisele

(Hirsjärvi et al., 2005, lk 152). Kvantitatiivne uurimismeetod valiti, sest töö autor soovis keskenduda uuritava nähtuse mõõtmisele objektiivselt ning valimite koostamine põhineb sel juhul konkreetsetel kriteeriumitel. Mõlemat uurimismeetodit kombineeris töö autor seetõttu, et kinnitada kvantitatiivse uurimismeetodi abil saadud tulemusi. (Õunapuu, 2014) Andmekogumise meetodina kasutati kombineeritud meetodit ankeetküsitluse ja intervjuude näol. Ankeetküsitlused saadeti lapsevanematele e-posti teel ja noortel oli võimalik küsitlust täita noortekeskuses QR-koodiga. Poolstruktureeritud intervjuud viidi läbi noortega noortekeskuses kohapeal. Uuringus osalevad noored valiti välja selle järgi, kes osalevad aktiivselt noortekeskuses, koolielus, huviringides ja vabatahtlikes tegevustes, sest nendel noortel oli võimalik vastata küsimustele laiema silmaringiga.

Ankeetküsitlus viidi läbi ajavahemikus 15. november kuni 31. jaanuar. Lapsevanematele läheneti e-posti teel, kus autor palus lapsevanematel täita ankeetküsitlus. Seejärel koostas autor QR-koodi ja pani selle noortekeskuses plakatile, et noored saaksid lapsevanema nõusolekul noortekeskusesse tulles täita ankeetküsitluse ka oma telefonis. Ankeetküsitlusele vastajaid oli kokku 12, kellest seitse olid lapsevanemad ja viis noored. Üldkogum on 15 vastajat, kes noortekeskust külastavad tihedalt. Kõik vastajad olid naissoost. Lapsevanema nõusoleku saamisel viis autor läbi ka intervjuu kolme aktiivsema noorega vahemikus 1. jaanuar - 31. jaanuar.

Noortel ja lapsevanematel olid ankeetküsitluses samad küsimused. Küsimused olid koostatud selliselt, et nii noor kui ka lapsevanem saaksid vastata neile enda vaatenurgast. Valimisse kuulus 7 lapsevanemat ning 5 noort. Töös kasutatakse valimi moodustamiseks ettekavatsetud valimi meetodit, sest uurimise eesmärk on välja selgitada konkreetse sihtrühma ehk käesoleva töö puhul kuidas noortekeskus mõjutab Kambja noori, lähtudes muutuste teooriast. Uuritavad kaasatakse valimisse ettekavatsetult ning kindlate kriteeriumite alusel (Õunapuu, 2014).

Vastajaid teavitati, et nende vastused jäävad anonüümseks ning saadud andmeid isikustatud kujul ei avaldata.

Peale andmekogumist luges töö autor vastused mitu korda läbi, et teemast tekiks terviklik arusaam. Seejärel koostati nii noorte kui lapsevanemate vastustest põhjalikud kokkuvõtted ning andmemaatriksit kasutades toodi välja kõige tähtsamad mõtted. Peale andmetöötlust andmed hävitatakse.

Andmeid analüüsiti temaatiliselt, kasutades kodeerimist ja kategoriseerimist. See hõlmab teemade ja nende järjekorra kindlaksmääramist, teisisõnu, mida ja kuidas on kõneldud, ning andmete looja (intervjueeritava, kirjaliku teksti autori jne) tõlgenduste uurimist. Analüüsi läbiviimisel rakendatakse avatud kodeerimist. Uurija formuleerib andmete kogumise ajal uurimuse eesmärgi ja uurimisküsimused, kuid andmetes pööratakse tähelepanu ka sellele, mis on uurimuses osalejate (intervjueeritavate, kirjalike tekstide autorite jne) jaoks oluline, mida nad on selle teemaga seoses oluliseks pidanud rääkida. Temaatilist analüüsi saab kasutada vähe uuritud valdkondade ja teemade uurimisel, näiteks sotsiaaltöö klientide tõlgenduste uurimisel, kui eelteadmisi uuritava valdkonna kohta on vähe ja kui uurimuses osalejate maailma mõistmine on eriti oluline (Kalmus et al., 2015). Uuringu tulemusi ei saa üldistada kogu Eestile, kuna küsitletud on vaid Kambja noori ja lapsevanemaid.

2.3 Uuringu tulemuste kokkuvõte

2.3.1 Tulemused

Andmekogumise meetodina kasutati kombineeritud meetodit ankeetküsitluse ja intervjuude näol. Uuringusse olid oodatud Kambja pere- ja noortekeskuses käivate noorte ja nende vanemate vastused. Samuti olid oodatud nende noorte vastused, kes külastavad noortekeskust ainult huviringis käimise eesmärgil. Noortekeskust külastavate noorte lapsevanematest vastas ankeetküsitlusele 7 ning noortekeskust külastavatest noortest vastas ankeetküsitlusele 5 noort, kellest 3 osalesid ka intervjuus. Paljud alustasid ankeetküsitlusele vastamist, kuid teadmata põhjustel seda ei lõpetanud. Autor arvab, et ankeetküsitluse vastamist ei lõpetatud, kuna vastajad käivad harva noortekeskuses.

Uuringus osalenute statistika näitab, et küsitlus hõlmas mitmes vanuserühmas noori ja nende vanemaid. Noorte keskmine vanus on 10 eluaastat, samas kui vanemate keskmine vanus on 39 eluaastat. Kõige noorem ankeetküsitlusele vastaja oli kaheksa-aastane ning kõige vanem vastaja oli neljakümne viie aastane.

Haridustase mängib olulist rolli noorte ja vanemate vahelises suhtluses ning nende ootustes noortekeskuse teenuste suhtes. Enamik vanematest omab kõrgharidust, mis võib viidata suuremale teadlikkusele teenuste ja nende mõju kohta noorte arengule. Noorte põhiharidus

näitab, et teenuste kättesaadavus ja kvaliteet võivad mängida olulist rolli noorte hariduslikus arengus. Haritud inimesed oskavad hinnata noorte mitmekesiseid vajadusi ja potentsiaali, olenemata nende taustast. Haridus on võimas vahend noorte seas positiivse mõtteviisi kujundamiseks. See annab neile perspektiive ja teadmisi oma tuleviku kohta, aidates neil teha informeeritud otsuseid ja vältida potentsiaalseid negatiivseid mõjutusi. Kriitilise mõtlemise arendamise ja õppimisest innustatud uudishimuliku kultuuri toetamise kaudu saab haridus aidata noortel kujundada soodsat eluperspektiivi, mis on oluline nende vaimse ja emotsionaalse tervise jaoks. (*TrainSmart Australia*, 2024)

Küsimusele, kuidas esmakordselt lapsevanem või tema laps Kambja pere- ja noortekeskusest kuulis, vastasid noored, et nad on noortekeskusest kuulnud peamiselt sõprade kaudu. Üks noor vastas, et kuulis noortekeskusest esimest korda Kambja pere- ja noortekeskuse Facebooki lehe kaudu. Lapsevanemad vastasid, et said keskuse olemasolust teada sotsiaalmeedia vahendusel. Üks lapsevanem vastas, et avastas Kambja pere- ja noortekeskuse sellest koos lapsega mööda jalutades.

Uurides, millistes teenustes on lapsevanemad või noored osalenud (nt. huviringid, üritused, nõustamisteenused jne), saadi valdavalt sarnaseid vastuseid. Noored vastasid, et osalevad enamasti huviringides ning ka lapsevanemad vastasid, et nende lapsed osalevad peamiselt noortekeskuses pakutavates huviringides. Kõik vastanud noored on osalenud ka noortekeskuse väljasõitudel.

Lapsevanem (37): *“Laps käib huviringides: kokandusring, jooga, väljasõidud, tähtpäevade tähistamised jne. Ise käinud noortekeskuse ruumides ühel koolitusel ja beebiviipleemises.”*

Lapsevanem (31): *“Enamus üritused, mis toimuvad. Huviringidest tüdrukute tehnoloogiaring, õmblusring, kokandusring.”*

Küsimusele, kuidas on jäädud rahule Kambja pere- ja noortekeskuses pakutavate teenustega, vastati samuti sarnaselt. Nii noored kui lapsevanemad on saanud teenustega väga rahul. Neli lapsevanemat tõid välja, et teenus on kvaliteetne ja nende lastel on võimalik omandada seeläbi uusi teadmisi. Üks lapsevanem soovitas saata regulaarselt või enne erilisi üritusi infokirju teadaolevate kontaktidega lapsevanematele. Üks noor vastas, et noortekeskuses pakutavad teenused on lähedad. Intervjuudest selgus, et noortel oleks Kambjas igav elada, kui ei oleks noortekeskust.

Noor (8): *“Väga hästi, Sest need on lähedad.”*

Lapsevanem (43): *“Laps on väga rahul ja mina olen üli rahul sellega, et pakutakse võimalust osaleda tasuta mingis huviringis.”*

Lapsevanem (42): *“suurepärane - lapsel on võimalus omandada uusi teadmisi ja oskusi, sisustades oma aega nutivabalt, samuti on suur pluss see, et antud ringid ja üritused on laste jaoks tasuta, mis annab võimaluse osaleda igapäevael, ka suurpere lastel, kes enamasti rahanappuse tõttu kipuvad vahvatest elamustest, ringidest eemale jääma.”*

Küsimusele, kuidas on lapsevanemad täheldanud positiivseid muutusi oma lapse oskustes, teadmistes või hoiakutes pärast keskuse teenuste kasutamist ning milliseid muutusi on vanemad ja noored märganud, vastasid noored, et nad on noortekeskuses osalemise tõttu julgemad ja arenenud on mitmed eluoskused, näiteks toidu valmistamine või õmblemine. Üks noor ei osanud sellele küsimusele vastata. Autor arvab, et noor osaleb vähestes noortekeskuse tegevustes ning see on põhjuseks, miks noor ei oska esile tuua positiivseid muutusi. Lapsevanemad vastasid, et nende lapsed on muutunud julgemaks ja iseseisvamaks ning on omandanud sarnaselt noorte poolt välja toodud eluks vajalikke oskuseid nagu söögitegemine või õmblemine. Üks lapsevanem tõi eraldi välja, et tema laps on saanud uusi teadmisi ning jaganud neid ka kodus ja noorsootöötaja on tema lapsele eeskujuks. Intervjuudest selgus, et noored on õppinud rohkem üksteisega arvestama ja oskavad kergemini sõprussuhteid eakaaslastega luua.

Noor (13): *“Olen hakanud teistega rohkem suhtlema ning enda arust olen sõbralikum”*

Noor (8): *“Olen julgem.”*

Lapsevanem (34): *“Lapses kasvab rohkem iseseisvust ja endal on vähem muretsemist lapse üle, sest enamikel päevadel on lapsel lisaks kodule veel koht, kus peale kooli aega veeta, kuni vanemad tööl on.”*

Lapsevanem (37): *“Laps on saanud uusi teadmisi ja neid jaganud, noorsootöötaja on lapsele eeskujuks.”*

Siit nähtub, et positiivse noorte arengu lähenemisviisid, sageli rakendatuna turvalistes kohtades nagu noortekeskused, toovad noortes muutuseid esile. Edu saavutamiseks vajalikud komponendid hõlmavad ohutust, selget struktuuri, toetavaid suhteid, oskuste arendamise võimalusi, kutse-eeetikal põhinevat praktikat ja juhitud käitumist. Turvalist ruumi loovad programmid mõjutavad positiivselt noorte enesehinnangut ja enesekindlust. (YouthPower, 2015)

Küsimusele, milline on olnud keskuse mõju noore isiklikule ja sotsiaalsele arengule, vastasid noored, et nad on muutunud võrreldes varasemaga sotsiaalsemaks. Noored on leidnud endale juurde sõpru ja tugevdanud oma sõprussuhteid koolikaaslastega. Üks noor ei osanud sellele küsimusele vastata. Autor arvab, et noor osaleb vähestes noortekeskuse tegevustes ning see on põhjuseks, miks noor ei oska märgata keskuse mõju noore arengule. Lapsevanemad vastasid kõik üsna sarnaselt – nende lapsed julgevad peale noortekeskuses käima hakkamist rohkem eakaaslastega sotsialiseeruda ja nad on loonud tänu sellele uusi sõprussuhteid. Intervjuudest selgus, et noorte arvates noortekeskust külastavad noored kaasavad rohkem teisi noori erinevatesse tegevustesse. Samuti on intervjuueeritavate arvates noortekeskust külastavad noored kaaslaste suhtes sõbralikumad.

Noor (8): *“Julgen teiste noortega rohkem suhelda.”*

Noor (13): *“Suhtlemine on mul paranenud kuna siin tuleb rääkida.”*

Lapsevanem (34): *“Seal on võimalus teiste lastega koos mängida ja toimetada ja seetõttu usun, et mõjub hästi lapse sotsiaalsele arengule. Vahel utsitan ise ka teda tagant, et mõnel asjal osaleda., et saaks erinevaid kohti külastada või mõne uue kogemuse juurde.”*

Lapsevanem (42): *“Saab suhelda erivanuses ja ka teinekord teistest koolidest pärit lastega. Lapsel on julgus kaasata teisi enda mängu, vestelda ja toimetada.”*

Varasemad uuringud noorte osas, kes külastavad noortekeskusi, näitavad, et nad on sotsiaalselt aktiivsemad, kui need, kes noortekeskustesse ei satu (Lalitha, 2023). Ka autori uuringus võivad saadud vastused viidata sellele, et need, kes ei osale noortekeskuse tegevustes, on vähem tõenäolisemalt eakaaslasi kaasavad ja sõbralikumad. Noortekeskused võimaldavad noortel suhelda, õppida uusi oskusi ja panustada jätkusuutlikku arengusse. (Lalitha, 2023) Kuigi noori on arvuliselt Kambja vallas palju, on nende osalus kogukonna arengus sageli üsna tagasihoidlik. Uuringud rõhutavad noorte sotsiaalse kapitali tähtsust ning soovivad tugevdada noorte osalust just nimelt noortekeskuste kaudu (Lalitha, 2023). Küsimusele, kas ja millist toetust on noor saanud keskuse personalilt või teistelt noortelt, vastasid noored, et nad on saanud tuge keskuse töötajalt. Sama tõid välja ka kolm lapsevanemat. Üks lapsevanem vastas, et on saanud ka ise tuge keskuse noorsootöötajalt. Kolm lapsevanemat ei olnud kindlad, kas nende laps on saanud tuge keskuse noorsootöötajalt või mitte. Intervjuudest selgus, et noortele meeldib noortekeskuse puhul kõige enam see, et seal ei ole kiusamist, kuna keskuse töötaja pöörab sellele olulist tähelepanu.

Noor (8) : *“Olen saanud tuge Sandralt.”*

Lapsevanem (31): *“Ma ei oska sellele vastata. Ilmselt on saanud ikka tuge.”*

Lapsevanem (34): *“On ikka saanud tuge, kui on mõni mure olnud. Näiteks mõni sõber vahel kiusanud, siis on sellega tegeletud. Või kui ta ise on teisele miskit öelnud, siis on temaga räägitud.”*

Noorsootõtajate toetus noortele, kes külastavad noortekeskusi, on oluline mitmel viisil. Noorsootõtajad loovad noortega lähedased suhted, mis võimaldavad noortel avameelselt rääkida oma muredest ja vajadustest. Usalduslik suhe noorsootõtajaga aitab noortel leida lahendusi oma probleemidele ning toetab nende emotsionaalset heaolu. Noorsootõtajad õpetavad noortele sotsiaalseid oskusi nagu suhtlemine, koostöö ja konfliktide lahendamine. Noortekeskused pakuvad noortele võimalust suhelda oma eakaaslastega, osaleda rühmategevustes ja üritustel ning arendada sotsiaalseid oskusi. Noorsootõtajad julgustavad noori proovima uusi asju seades eesmärgid ja julgustades enesekindluse tõusu. Noortekeskused pakuvad noortele võimalusi eneseväljenduseks, huvide järgi tegevusteks ja isiklikuks arenguks. Noorsootõtajad innustavad noori osalema ühiskondlikus tegevuses ja seeläbi ka muutuste loomises. Noortekeskused võimaldavad noortel juhtida sotsiaalset tegevust, korraldada üritusi ja panustada kogukonna arengusse. Kokkuvõttes on noorsootõtajate toetus noortekeskustes oluline noorte arengu ja heaolu seisukohast. (North, 2022)

Küsimusele, kuidas vastajad hindavad Kambja pere- ja noortekeskuse üldist õhkkonda, vastasid noored, et noortekeskus on nende arvates kodune ja turvaline keskkond. Lastevanemate hinnangul on noortekeskuse üldine atmosfäär positiivne ning toodi ka välja, et keskuse noorsootõtaja on sõbralik ja positiivne. Üks lapsevanem ei osanud sellele küsimusele vastata. Autor arvab, et lapsevanem ei osanud sellele küsimusele vastata, kuna lapsevanem ei ole külastanud noortekeskust. Töö autor on töö teoreetilises osas välja toonud, et noortekeskustes turvalise ja sõbraliku õhkkonna loomine võib soodustada kuuluvustunnet, julgustada positiivseid suhteid ja võimaldada noortel edukalt areneda. Need uuringud rõhutavad noorte jaoks toetavate ruumide loomise tähtsust nende kasvamiseks ja arenguks (*YouthPower.org*,2024). Samad aspektid selgusid ka töö autori poolt läbi viidud uuringust.

Uurides, kas vastajad soovitsid Kambja pere- ja noortekeskust teistele, vastasid kõik noored ja lapsevanemad, et nad soovitsid seda keskust ka teistel külastada. Neli noort

vastasid, et noortekeskuses on lahe ja noortekeskuses on huvitavad ringid, kus oma huvidega tegeleda. Kaks lapsevanemat lisasid, et nende meelest on tore, kui on inimesed, kes tegelevad noortega ja võimaldavad neil saada arendavaid kogemusi. Kaks lapsevanemat tõid välja, et nad eelistavad, et nende lapsed käivad noortekeskuses selle asemel, et istuda kodus telefonis.

Küsimusele, milliseid lisategevusi peaks Kambja pere- ja noortekeskus pakkuma, et noortes soovitud muutusi esile kutsuda, vastati valdavalt, et ei osata öelda. Üks noor tõi välja, et rohkem võiks olla grupipõhiseid mängu ja koostööd. Üks lapsevanem mainis, et peredele võiks olla rohkem ühistegevusi. Ühe lapsevanema vastusest nähtus, et ta soovib, et noor ei oleks lihtsalt noortekeskuse poolt pakutava meelelahutuse või tegevuste tarbija, vaid noored viiksid omaalgatusel ja noorsootöötaja toel ka ise tegevusi läbi.

Lapsevanem (41): *“Hindan väga ettevõtlikkust soosivaid ettevõtmisi, mis annavad kogemuse kaudu olulisi praktilisi oskusi ise huvipakkuvad ideed leida ja need ellu viia. Näiteks laste enda algatusel ja korraldamisel toimuvaid sündmused kas noortele endale või laiemalt kogukonnale vms. Soovin, et laps ei oleks keskuse pakutud meelelahutuse tarbija vaid noorsootöötaja toetamisel ja suunamisel saaks ise luua väärtust. Reaalsest tegutsemisest, jooksvalt kerkivate probleemide lahendamisest saadud kogemused on edaspidises elus väga kasulikud.”*

Pittman (1991) väidab, et noorte areng toimub sõltumata sellest, kas täiskasvanud seda toetavad või mitte. Just seetõttu peavad täiskasvanud pakkuma võimalusi, tuge ja teenuseid, mis aitavad noortel leida sotsiaalselt positiivseid ja konstruktiivseid viise oma vajaduste rahuldamiseks ning laia oskuste valiku arendamiseks ja kasutamiseks. (Pittman, 1991)

Küsimusele, millised on vastajate ettepanekud selle kohta, mida Kambja pere- ja noortekeskus võiks teha teisiti suurema hulga noorte kaasamiseks ja positiivsete muutuste esilekutsumiseks noortes, ei osanud 6 vastajat vastata. Üks lapsevanem tõi välja, et väljasõitude informatsioon võiks jõuda lastevanemateni kiiremini, sest tihti avastatakse see informatsioon alles siis, kui vabu kohti enam ei ole. Üks lapsevanem vastas, et rohkem võiks olla huviringe poistele. Üks lapsevanem näeb vajadust innustada rohkem teisi noori noorelt-noortele meetodist osa võtma. Üks lapsevanem ei ole kursis noortekeskuse tegevuste ulatusega. Kaks noort tõi esile, et keskuses võiks tegevuste ja noorteinfo osas rohkem plakateid olla.

Lapsevanem (34): *“Mul on ainult üks probleem olnud. Kui on valla ühisüritused ja kindel kohtade arv, siis mitmel korral avastan selle ürituse alles siis, kui tuleb postitus, et kohad broneeritud. Vanemad, kes on päeval tööl, ei jõua sotsiaalmeedial silma peal hoida, et tagada lapsele koht sellel üritusel. Aga ega mingit paremat võimalust ka ilmselt ei ole, läbi sotsiaalmeedia on kõige kiirem viis info edastamiseks.”*

Lapsevanem (37): *“Noortelt noortele üritused on toredad, kus noor kasutab ära oma oskust, et teisi õpetada. Rohkemaid noori võiks julgustada neist osa võtma, et ennast proovile panna ja mingi kava nt koos sõbraga ette valmistada.”*

2.3.2 Arutelu ja järeldused

Uuringu tulemused Kambja pere- ja noortekeskuse mõju kohta annavad ülevaate sellest, kuidas keskus on mõjutanud noorte ja lapsevanemate elu ning toetanud noortekeskust külastavate noorte arengut. Muutuste teooria kontekstis uurib autor, kuidas keskuse pakutavad teenused ja tegevused on aidanud kaasa noorte arengule ning millised võiksid olla edasised sammud, et veelgi rohkem noori kaasata ja positiivseid muutusi esile kutsuda. Valdavalt oli noorte ja lapsevanemate kokkupuude noortekeskuse olemasoluga seotud kas sõprade kaudu jagatud info või sotsiaalmeediaga. Sõprade positiivsed kogemused keskusest motiveerivad ja mõjutavad teisi noori osalema noorte sõnul, samuti aitab sotsiaalmeedia levitada teavet laiemale publikule. Aschi 1950ndatel läbiviidud eksperimendid näitasid, et grupi üldine üksmeel mõjutab inimeste otsustusprotsesse, isegi kui see on vastuolus nende enda tajutava reaalsusega. Osalejaid mõjutab sotsiaalne mõju, mistõttu kohanetakse tihti grupi arvamusega. Aschi uuring näitab ka seda, et inimesed kipuvad oma otsuseid sagedamini muutma, kui seisavad silmitsi grupi vastupidiste valikutega. Seetõttu järgnevad nende poolt sotsiaalsest infost juhitud otsused, mis viivad sageli paremate tulemusteni. Selleks, et inimesed oma valikuid optimeeriks, on vajalik õppida teistelt ja kasutada sotsiaalset infot, et efektiivselt muutuvate olukordadega kohaneda (Asch, 1952). Seetõttu on noored, kes noortekeskustes käivaid sõpru jälgivad, olulise võtmetähtsusega, et saada rohkem külastajaid keskusesse koha peale.

Keskuse pakutavate teenuste ja tegevuste osas on nii noored kui ka lapsevanemad valdavalt rahul. Osalemine huviringides ja väljasõitudel on toonud kaasa positiivseid muutusi ja mõju osalejate oskustes, teadmistes ja hoiakutes. Näiteks on noored muutunud julgemaks

ja iseseisvamaks ning omandanud uusi oskusi, nagu söögitegemine ja õmblemine. See viitab asjaolule, et noortekeskus on piisavalt turvaline koos toetavate juhendajatega ning see omakorda on aidanud kaasa oskuste arendamisele ja enesekindluse kasvule noortes, mis on olulised sotsiaalse ja isikliku arengu näitajad (*YouthPower*, 2015).

Noortekeskuste tõhusus keskendub sageli turvaliste ruumide pakkumisele, kus noored saavad suhelda, ideid jagada, uusi oskusi õppida ning oma koolivälise aja konstruktiivselt kasutada. Varasemad uuringud toovad välja, et noortekeskustel esineb positiivset mõju, rõhutades füüsilise ja psühholoogilise turvalisuse, struktureeritud keskkondade, toetavate suhete, oskuste arendamise võimaluste ning kogukonna liikmete kaasamise tunnuseid. Kuigi teemat on vaja kindlasti veel edasi uurida, näitavad juba läbi viidud uuringud osalejate enesehinnangu ja enesekindluse paranemist ning positiivset mõju noorte emotsionaalsele ja käitumuslikule heaolule (*YouthPower*, 2015). Autor arvab, et Kambja pere- ja noortekeskuses on noortel piisavalt ruumi suhelda, jagada ideid, õppida uusi oskusi ning kasutada enda koolivälise aega konstruktiivselt. See võib olla üks põhjustest, miks vanemad on märganud positiivseid muutusi enda laste hoiakutes.

Noored ja lapsevanemad töö autori poolt läbiviidud uurimuses rõhutanud noortekeskuse töötaja positiivset rolli ning keskuse koduse ja turvalise atmosfääri olulisust. Samuti on märgitud, et noortekeskuses puudub kiusamine, kuna töötaja pööravad sellele tähelepanu, mis näitab keskuse töötaja olulist mõju noorte heaolule ja turvatundele. (*YouthPower.org*, 2024) Täendusliku täiskasvanu olemasolu annab noortele võimalusele ennast väljendada, proovile panna ning olla nemad ise. Lapsevanematele annab tähendusliku täiskasvanu olemasolu turvatunde, et nende lapsega on kõik korras.

Autori poolt läbi viidud uuringu tulemused näitavad, et Kambja pere- ja noortekeskusel on oluline ja positiivne mõju noorte arengule ja heaolule ning see pakub mitmekülseid teenuseid. Siiski on veel ruumi täiustusteks, näiteks tuleb suurendada kaasatust ja algatusvõimet noorte seas ning pakkuda rohkem tuge nende algatuste loomisel, sest eakaaslased mõjutavad õppimist teineteise õpetamise kaudu.

Varasemad uuringud, mis uurivad eakaaslaste õpetamist samaealiste poolt, näitavad, et vaid 10-minutiline õpetamisvõimalus viib 42% võrra õppimise suurenemiseni ning seda peamiselt madalama võimekusega noorte seas. Hariduspoliitiliselt omavad need järeldused olulist tähtsust, rõhutades vajadust grupeerida ettevaatlikult noori nende võimekuse järgi. (Kimbrough et al., 2017) See uuring toob ühtlasi ka välja, kui oluline on kasutada

noortekeskuses noortelt noortele meetodit. Noored saavad õppida ja anda edasi teadmisi teistele noortele noortekeskuses. See meetod motiveerib noori ja toetab nende õppimist.

Muutuste teooriast lähtuvalt on oluline mõista, kuidas noortekeskus saaks muuta oma lähenemist ja tegevusi, et kaasata rohkem noori ning seeläbi luua positiivseid muutusi nende eludes (*United Nations Development Group, 2014*). Kui töö autor uuris osalejatelt, mida Kambja pere- ja noortekeskus võiks teha teisiti, et kaasata rohkem noori ja esile kutsuda positiivseid muutusi suuremal hulgal noortes, toodi välja parem infolevik, mis viitab vajadusele tõhusa kommunikatsiooni osas lapsevanemate ja noortekeskuse vahel. Tõenäoliselt oleksid siis ka need lapsevanemad keskuse tegevustega rohkem kursis, kes käesolevas uuringus ei osanud mõningatele küsimustele vastata. Muutuste teooria kohaselt on oluline tagada kiire ja tõhus infovahetus, et vanemad ja noored saaksid teadlikuks keskuse tegevustest ja võimalustest. See võimaldaks rohkematel noortel osaleda ja kogeda keskuses pakutavat. Lisaks tagaks parem kommunikatsioon ja turundus ka laiemat sihtrühma jõudmise. Noorte puhul tuleks silmas pidada kindlasti ka visuaalsete teavitushandmete kasutamist (nt plakatid), mis võivad suurendada noorte teadlikkust keskuse tegevustest ja üritustest ning julgustada neid osalema. See võib aidata luua avatumat ja kaasavamalt keskkonda. Muutuste teooria seisukohast on oluline arvestada erinevate sihtgruppide vajadustega ja pakkuda mitmekesiseid võimalusi, mis vastaksid noorte huvidele ja soovidele. Rohkem poistele suunatud tegevusi võiks suurendada kaasatust ja osalust noorsootöös üldiselt. Noortelt noortele meetodi soodustamine innustab noori ise osalema keskuse tegevuste korraldamises ja juhtimises. Muutuste teooria kontekstis võib noortelt noortele meetodil põhinev kaasamine suurendada noorte enesekindlust ja vastutustunnet, samuti võimaldab see neil omandada uusi oskusi ning arendada juhtimis- ja meeskonnatööoskusi. Kokkuvõttes näitavad töö autori poolt läbi viidud uuringu tulemused mitmeid võimalusi, kuidas Kambja pere- ja noortekeskus saaks oma lähenemist noortele muuta, et kaasata neid rohkem ja luua nende eludes positiivseid muutusi. Need muutused võiksid hõlmata paremat kommunikatsiooni, mitmekesisemate tegevuste pakkumist ning noortelt noortele meetodi rakendamist, et julgustada noorte aktiivset osalemist ja kaasatust keskuse tegevustesse, mis vastaksid erinevatele huvidele ja vajadustele.

2.3.4 Ettepanekud

Noortekeskused mängivad olulist rolli noorte arengus ja toetavad nende isiklikku ning sotsiaalset kasvu. Muutuste teooria rakendamine aitab mõista, kuidas noortekeskuse pakutavad teenused ja keskkond mõjutavad noorte käitumist, oskusi ja hoiakuid ning annab suuniseid selle kohta, kuidas edasi arendada teenuseid ja keskkonda, et veelgi rohkem noori kaasata ja positiivseid muutusi esile kutsuda. Selleks on oluline analüüsida noorte ja nende vanemate tagasisidet, mis aitab tuvastada tugevaid külgi ja valdkondi, kus on võimalik veelgi paremini toetada noorte vajadusi.

Eelnev analüüs põhineb töö autori poolt läbi viidud uuringu tulemustel, kus käsitleti mitmeid olulisi teemasid, sealhulgas noorte ja vanemate teadlikkust keskusest, teenuste kasutamist, rahulolu keskuse pakutavate teenustega, muutusi noorte oskustes ja hoiakutes ning keskuse üldist atmosfääri ja soovitusi teistele noortele. Sellest analüüsist tulenevalt on võimalik välja tuua mitmeid soovitusi ja ettepanekuid, kuidas edasi arendada noortekeskuse tegevusi ja keskkonda, et toetada noorte positiivset arengut ja kaasata veelgi rohkem noori (vt Tabel 1).

Tabel 1. Bakalaureusetöö autori soovitusid ja ettepanekud Kambja pere- ja noortekeskuse töö parendamiseks muutuste teooriast lähtudes

Kommunikatsioon	Rahulolu ja soovitamine	Tegevused	Turvaline keskkond
Sotsiaalmeedia laialdasem kasutamine	Teenustega rahulolu regulaarne uurimine	Mitmekesisemad tegevused, sh poistele	Toetavad juhendajad, kes loovad positiivseid tähenduslikke kontakte
Lapsevanematele rohkem teavitustegevusi	Noorte julgustamine soovitamiseks sõprade kaudu osaleda tegevustes	Noortelt uurimine, mida veel oleks vaja	Noorte suurem kaasatus

Plakatid ja visuaalse meedia suurem kasutus		Ühisüritused peredele	Noorelt-noorele meetodi kasutuselevõtt
		Koostöö kooliga	
POTENTSIAALNE TULEMUS VÕI MUUTUS, MIDA KAASA TOOB			
Rohkem noori leiavad enda tee noortekeskusesse	Noorsootöötaja saab tegevuste planeerimisel lähtuda tagasisidest	Rohkem noori osaleb noortekeskuse tegevustes	Noored on aktiivsemad ja teisi kaasavamad
Rohkem noori võtavad noortekeskuse tegevustest osa		Kogukonna sidusus	

Sotsiaalmeedia kasutamise suurendamine noorte ja vanemate teavitamiseks Kambja pere- ja noortekeskusest on loogiline samm, arvestades uuringu tulemusi, mis näitavad selle kanali efektiivsust sihtrühmani jõudmisel. Tugevam kohalolek sotsiaalmeedias võimaldaks keskusel laiendada oma nähtavust ning seeläbi jõuda rohkemate noorte ja vanemateni, kes võiksid olla huvitatud pakutavatest teenustest ja tegevustest. Samuti on oluline kaaluda huviringide arvu suurendamist või uute huviringide loomist, arvestades uuringu tulemust, mis näitab noorte ja vanemate rahulolu keskuse pakutavate teenustega, eriti huviringidega. Seda sammu võiks kaaluda selleks, et rahuldada noorte erinevaid huve ja pakkuda neile mitmekesisemat valikut tegevusi, sh poistele. Väljasõitude korraldamise sageduse suurendamine on samuti mõistlik, kuna vastavalt uuringu tulemustele suhtuvad noored ja lapsevanemad keskuse korraldatavatesse väljasõitudesse positiivselt. Suurema hulga väljasõitude korraldamine võimaldaks pakkuda noortele rohkem võimalusi uute kogemuste saamiseks ning seeläbi rikastada nende igapäevaelu. Hariduse tähtsuse rõhutamine keskuse programmides ja tegevustes on oluline, arvestades uuringu tulemusi, mis näitavad hariduse rolli olulisust noorte ja lapsevanemate suhtluses ning nende ootustes keskuse teenuste suhtes. See aitaks noortel arendada positiivset mõtteviisi ja teha informeeritud otsuseid oma tuleviku kohta. Regulaarse tagasiside kogumine vanematelt ja noortelt võib aidata

keskusel paremini mõista nende vajadusi ja ootusi, mis omakorda võimaldaks keskusel kohandada oma teenuseid vastavalt sihtrühma tagasisidele.

Julgustades isiklikku arengut ja praktiliste oskuste omandamist noortel, saaks keskus toetada nende enesekindlust ja arengut, mis on oluline noorte edukaks integreerumiseks ühiskonda. Lisaks võiks keskus jätkata tegevusi, mis soodustavad sotsiaalset suhtlust ja sõbrussuhteid noorte vahel ning pakkuda tuge noortele nende emotsionaalse heaolu tagamisel. Turvalise ja sõbraliku õhkkonna loomine jätkuvalt keskuses on oluline, et toetada noorte kuuluvustunnet ja võimaldada neil edukalt areneda. Noortekeskus võiks kaaluda rohkemate peredele ühisürituste korraldamist, et tugevdada peresidemeid ja kaasata rohkem pereliikmeid keskuse tegevustesse ning jätkata positiivse ja toetava õhkkonna loomist, mis soodustab noorte arengut ja heaolu.

Samuti tuleb tuua välja noortekeskuse ja kooli omavahelist koostöö tugevdamise olulisuse. Kambja pere- ja noortekeskus pakub noortele turvalist ja toetavat keskkonda, kus nad saavad veeta aega, õppida uusi oskusi ja suhelda eakaaslastega. Kool aga pakub haridust, mis on noorte tuleviku kujundamisel hädavajalik. Kui need kaks asutust teevad koostööd, saavad nad pakkuda noortele terviklikku tuge. Näiteks võib noortekeskus korraldada töötubasid või seminare, mis täiendavad kooliprogrammi. Samuti võib kool suunata õpilasi noortekeskuse poole, kui nad vajavad lisatuge või soovivad osaleda noortekeskuse tegevustes. Lisaks võivad mõlemad asutused jagada teavet ja ressursse, et paremini mõista ja rahuldada noorte vajadusi. Näiteks võib kool jagada teavet õpilaste akadeemilise edenemise kohta, samas kui noortekeskus võib jagada teavet noorte vaba aja veetmise harjumuste kohta. Koostöö aitab kaasa ka ühiskonna sidususele, kuna see näitab noortele, et erinevad asutused on valmis üksteisega koostööd tegema nende heaolu nimel. See võib julgustada noori omakorda panustama kogukonna heaolusse. Seega, Kambja noortekeskuse ja kooli koostöö ei ole mitte ainult kasulik, vaid ka hädavajalik. See tagab, et noored saavad parima võimaliku toetuse ja ettevalmistuse tulevikuks. Ja mis kõige tähtsam - see näitab noortele, et nende heaolu on kogukonnale tõeliselt oluline.

2.3.5 Bakalaureusetöö kasulikkus

Bakalaureusetöö, mis keskendub Kambja pere- ja noortekeskuse mõjule lähtudes muutuste teooriast, on kasulik mitmel põhjusel. Antud bakalaureusetöö aitab Kambja vallal mõista

noortekeskuse tähtsust Kambja noortele. See töö võimaldab Kambja vallal paremini mõista noorte vajadusi ja ootusi, mis omakorda aitab vallal paremini planeerida ja rakendada noortele suunatud programme ja tegevusi. Teiseks, see töö aitab ka MTÜ Õnnemaa töötajatel mõista noorte vajadusi ja ootusi. See teadmine aitab noorsootöötajal paremini planeerida ja rakendada noortele suunatud programme ja tegevusi. Tänu sellele tööle saab noortekeskus uuest aastast võtta kasutusele uue suuna ning genereerida uusi ideid, mis rohkem noori kõnetaksid. See on eriti oluline, kuna käesolev bakalaureusetöö uuring on läbi viidud noortega, kes on noortekeskuse peamised kasutajad. Nende kaasamine protsessi aitab tagada, et keskus vastab nende vajadustele ja ootustele. Töö raames on toimunud intervjuud ja ankeetküsitlus noorte ja vanematega annab väärtuslikku teavet noorte ja vanemate arvamuste, hoiakute ja kogemuste kohta, mis aitab paremini mõista nende vajadusi ja ootusi. Kambja pere- ja noortekeskus on mõeldud ka peredele, on suurem vajadus teha peredele suunatud tegevusi ning ka antud töö uuringust selgus, et vanemad ise ootavad väga taolisi ühistegevusi, mis vastaksid ka lapsevanemate ootustele. Tänu käesolevale bakalaureusetööle on vallal rohkem teavet Kambja kogukonna kohta, kus toimetatakse ning see aitab paremini mõista selle dünaamikat ja vajadusi, mis omakorda viib parema planeerimise ja kogukonnale suunatud tegevuste rakendamiseni. Kokkuvõttes aitab see bakalaureusetöö paremini mõista Kambja pere- ja noortekeskuse mõju ja olulisust, mis aitab paremini planeerida ja ellu viia noortele suunatud tegevusi. See on oluline samm noorte kaasamise ja nende vajaduste rahuldamise suunas.

KOKKUVÕTE

Noortekeskused on olulised institutsioonid, mis pakuvad noortele mitmekülgseid võimalusi enesearenguks ja sotsiaalseks suhtlemiseks. Antud bakalaureusetöö viidi läbi noorte ja vanematega, et aru saada noortekeskuse mõjust Kambja noortele lähtudes muutuste teooriast. Käesolevas töös toob autor välja selgitused muutuste teooriast ja noortekeskuse mõjuteguritest ning uurib, kuidas noortekeskus on mõjutanud Kambja noori. Käesolev lõputöö aitab noortekeskusel paremini mõista noorte ja lapsevanemate ootusi noortekeskuses pakutavate teenuste üle ning Kambja vallal näha pere- ja noortekeskuse vajalikkust.

Uuring kasutab kombineeritult kvalitatiivset ja kvantitatiivset uurimismeetodit, et selgitada välja uuringus osalejate arvamused ja ootused ning leida uusi vaatenurki muutuse teooria põhjal. Töö eesmärkide täitmiseks koostati ankeetküsitlus, mille küsimused olid mõeldud Kambja pere- ja noortekeskust külastavatele noortele ja nende vanematele. Küsimused olid üles ehitatud selliselt, et nii noor kui ka lapsevanem saaksid vastata küsimustele just enda vaatenurgast. Ankeetküsitlusele vastas 5 noort ja 7 lapsevanemat. Intervjuud viidi läbi kolme noore neiuga. Uurimistöö käigus sai lõputöö autor vastused kõikidele uurimisküsimustele.

Lõputöö teoreetilises osas käsitles käesoleva bakalaureusetöö autor muutuste teooriat ja noortekeskuse mõjutegureid ning tutvustas noorsootööd ja selle kujunemist. Lõputöö teoreetilises osas tõi autor välja, et noorsootöö on oluline noorte arengu protsess, mille eesmärk on pakkuda noortele mitmekesiseid võimalusi ja toetust nende isiklikuks kasvuks ja panuseks ühiskonda. Eestis on noorsootöö seaduslikult reguleeritud ja keskendub noorte vajadustele ning nende kaasamisele. Noorsootöö hõlmab mitteformaalset õpet ja vaba aja veetmist, mida juhivad nii professionaalsed kui ka vabatahtlikud noorsootöötajad. Noortekeskused on olulised noorsootöö platvormid, mis pakuvad turvalist keskkonda ja mitmekesiseid tegevusi, toetades noorte enesearendamist ja ühiskonna kaasatust. Muutuste teooria on oluline raamistik, mis aitab mõista, kuidas noorsootöö mõjutab noorte elusid ning kuidas seda saab veelgi tõhusamalt rakendada. Lisaks uuritakse noortekeskuste mõjutegureid, mis hõlmavad noorte osalust, austust, väärtusi, arenguvõimalusi, sotsiaalset toetust ja kogukondlikku kaasatust ning nende mõju noorte heaolule ja arengule. Samuti tõi

töö autor välja erinevad uuringud, mis toetaksid muutuste teooria ja noortekeskuse mõjutegurite uurimise kasulikkust.

Noortekeskuse panus noorte arengusse on positiivne. Uuringu tulemused näitavad, et noortekeskus on oluline nii noorte kui ka vanemate jaoks. Noortekeskuse teenused ja tegevused on mõjutanud noorte elu positiivselt ja aitavad noortel arendada oskusi, huvisid ja sõprussuhteid. Noored on muutunud sotsiaalsemaks, julgemaks ning noortel on huvi teha omaalgatusi. Uuringust selgus, et üldiselt ollakse noortekeskuse teenustega rahul. Vastajad tõid siiski välja mõned valdkonnad, kus on ruumi arenemiseks. Üks peamisi soovitusi oli teenuste mitmekesistamine. See tähendab, et noortekeskus võiks pakkuda laiemat valikut tegevusi, mis vastaksid erinevate noorte huvidele ja vajadustele. Vastustest ilmnes, et noortekeskus on väga oluline nii noorte kui ka vanemate arvates. Noored ei oskaks oma vaba ajaga midagi peale hakata, kui noortekeskust enam ei oleks ning vanemad eelistavad näha noori pigem noortekeskuses, kui kodus telefonides. Uuringust nähtus, et regulaarne tagasiside vanematelt ja noortelt aitaks keskusel paremini mõista nende vajadusi ja ootusi noortekeskuse tegevuste üle. See tähendab, et noortekeskus peaks olema avatud ja vastuvõtlik tagasisidele ning kasutama seda tegevuste kavandamisel ja teenuste arendamisel. Uuringu peamised järeldused on, et noortekeskus peaks kaaluma huviringide arvu suurendamist või uute huviringide loomist, et rahuldada noorte erinevaid huvisid, sh poiste omi. Kambja pere- ja noortekeskus ning kool peaksid tugevdama oma koostööd, et pakkuda noortele terviklikku tuge. Koostöö aitab kaasa ka sotsiaalsele sidususele ja näitab noortele, et nende heaolu on kogukonnale tõeliselt oluline. Lõpetuseks võiks noortekeskus kaaluda suuremal hulgal peresõbralike ühisürituste korraldamist, et tugevdada peresidemeid ja kaasata rohkem pereliikmeid keskuse tegevustesse ning jätkata positiivse ja toetava õhkkonna loomist, mis soodustab noorte arengut ja heaolu.

Uuringu tulemused said käesoleva bakalaureusetöö teoreetilisest osast kinnitust. Kõik töö autori poolt püstitatud uurimisküsimused said töö käigus vastused. Töö eesmärk sai täidetud, kui töö autor viis uuringu tulemuste analüüsi läbi lähtudes muutuste teooriast.

KASUTATUD ALLIKAD

Aps, J., Annilo, R., Akkermann, C., Zeiļa, R., Švarce, L., Cīrule, M., Mencendorfa, R., Ribinskaitė-Glatzer, J., Žulpaitė, R., Roos, T. (2022) Stories For Impact. *Impact Management Toolbox*. <https://storiesforimpact.com/toolbox/> (viimati vaadatud märts 2024)

Asch, E. S. (1952). *Effects of group pressure upon the modification and distortion of judgments*. <https://gwern.net/doc/psychology/1952-asch.pdf> (viimati vaadatud aprill 2024)

Belachew, T.T., Vanderwerff, M., (2022), International Research & Exchanges Board. From Learning to Earning: A new guide to design employment solutions that respond to youth needs. <https://www.irex.org/sites/default/files/node/resource/Learning%20to%20Earning%20Guide.pdf> (viimati vaadatud aprill 2024)

Ciocanel, O., Power, K., Eriksen, A., Gillings, K. (2016) *Effectiveness of Positive Youth Development Interventions: A Meta-Analysis of Randomized Controlled Trials*. Journal of Youth and Adolescence, Volume 46. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/27518860/> (viimati vaadatud mai 2024)

Eesti keele seletav sõnaraamat.(2009). *Eesti Keele Instituut*. <https://www.eki.ee/dict/ekss/index.cgi?Q=m%C3%B5ju&F=M> (viimati vaadatud mai 2024)

Eesti Noorteühenduste Liit. *Noorte Kaasamine*. <https://enl.ee/miks-noori-kaasata/> (viimati vaadatud märts 2024)

Expert Group on Youth Work Quality Systems in the EU Member States, (2015) European Commission. *Quality Youth Work A common framework for the further development of youth work*. https://ec.europa.eu/assets/eac/youth/library/reports/quality-youth-work_en.pdf (viimati vaadatud märts 2024)

Haridus-ja Teadusministeerium. (2023). *Noorsootöö*. <https://www.hm.ee/uldharidus-ja-noored/noortevaldkond/noorsootoo> (viimati vaadatud aprill 2024)

- Head, Heart, Hands and Health. (2023). *What is PYD?* <https://4-h.org/about/what-is-pyd/> (viimati vaadatud aprill 2024)
- Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. (2005). *Uuri ja kirjuta* (lk 152). https://www.ester.ee/record=b2037070*est (viimati vaadatud märts 2024)
- Hlagala, B. R., & Delport, S. C. (2014). *Ideologies and Theories for youth practice work*. https://repository.up.ac.za/bitstream/handle/2263/43497/Hlagala_Ideologies_2014.pdf?sequence=1 (viimati vaadatud märts 2024)
- International Research & Exchanges Board. (2021). The concept of modern youth center from the perspective of youth. <https://www.irex.org/files/concept-modern-youth-centerpdf> (viimati vaadatud aprill 2024)
- Kalmus, V., Masso, A., Linno, M. (2015). *Temaatiline analüüs*. Tartu Ülikool <https://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys/> (viimati vaadatud aprill 2024)
- Kimbrough, O. E., McGee, D. A., & Shigeoka, H. (2017). *How Do Peers Impact Learning? An Experimental Investigation of Peer-to-Peer Teaching and Ability Tracking*. <https://www.nber.org/papers/w23439> (viimati vaadatud aprill 2024)
- Kivimäe, A., Kõtsi, K., Rämmer, A., Žuravljova, M. (2022). *Kaasaegse noortevaldkonna kujunemisest Eestis*. <https://sisu.ut.ee/ntoppematerjal/> (viimati vaadatud mai 2024)
- Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus. (1993) RT I 1993, 37, 558. <https://www.riigiteataja.ee/akt/KOKS> (viimati vaadatud aprill 2024)
- Lalitha, S. (2023). *Youth Participation in Community Development: Issues and Implications*. https://rgniyd.gov.in/sites/default/files/academic_pdf_publication/Article%20youth%20development.pdf (viimati vaadatud aprill 2024)
- Lauritzen, P. (2007). Council of Europe. *Youth Partnership*. <https://pjp-eu.coe.int/en/web/youth-partnership/youth-work1> (viimati vaadatud veebruar 2024)

Liimets, A., Schlümmer, E., Enn, Ü., Jung, N., Kost, R., Toots, A., Allaste, A-A., Tartu, M., Pilve, E., Kaasik, P., Rannala, I-E., Paabort, H., Reitav, U., Pomm, K. (2013).

Noorsootöö õpik. Sihtasutus Archimedes.

https://mitteformaalne.ee/wp-content/uploads/2020/09/Noorsootoo_opik_veebi_uusver1.pdf (viimati vaadatud märts 2024)

MTÜ Õnnemaa. (2022). *Kambja pere-ja noortekeskus*.

<https://onnemaa.ee/kambja-pere-ja-noortekeskus/> (vaadatud aprill 2024)

Noorsootöö seadus. (2010). RT I 2010,44,262.

<https://www.riigiteataja.ee/akt/116062020010?leiaKehtiv> (viidatud vaadatud aprill 2024)

North, L. (2022). *The role of a youth worker: How to effectively support young people into employment*.

<https://www.gmcvo.org.uk/case-studies/role-youth-worker-how-effectively-support-young-people-employment> (viimati vaadatud aprill 2024)

Ott, C. (2020). *Youth Centers: Places to Develop Physical, Social, Emotional, and Cognitive Abilities*.

<https://www.archdaily.com/945582/youth-centers-places-to-develop-physical-social-emotional-and-cognitive-abilities> (viimati vaadatud aprill 2024)

Paabort, H. (2012). *Noortekeskuste loomine*.

<https://www.ank.ee/avaleht/images/dokumendid/noortekeskus/ajalugu.pdf> (viimati vaadatud märts 2024)

Pintus, M., Mensah, D-G., (2021) British Broadcasting Corporation. *Youth centres: It has helped me find myself*. <https://www.bbc.co.uk/newsround/58318274> (viimati vaadatud märts 2024)

Pittman, K. J. (1991). *Promoting Youth Development: Strengthening the Role of Youth Service and Community Organizations*.

<https://digitalcommons.unomaha.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=&httpsredir=1&article=1028&context=slcek12> (viimati vaadatud aprill 2024)

- Rakan, A., Ayman, A. (2020) *Role of youth centers in developing social responsibility*.
Universidad del Zulia. <https://www.redalyc.org/journal/279/27963185014/html/> (viimati
vaadatud mai 2024)
- Rämmer, A., Kivimäe, A., Žuravljova, M., Kötsi, K. (2021). *Noortekeskse lähenemise
teoreetiline kontseptsioon avatud noorsootöö kontekstis*. Tartu Ülikool.
[https://sisu.ut.ee/wp-content/uploads/sites/537/nkl_uuring_avatud_noorsootoo_kontekstis_](https://sisu.ut.ee/wp-content/uploads/sites/537/nkl_uuring_avatud_noorsootoo_kontekstis_final.pdf)
[final.pdf](https://sisu.ut.ee/wp-content/uploads/sites/537/nkl_uuring_avatud_noorsootoo_kontekstis_final.pdf) (viimati vaadatud märts 2024)
- Talur, P., Taru, M. (koost.). (2021). *Noortekeskuse mõjuhindamine*. MTÜ Head
Lahendused & Eesti Noorsootöötajate Kogu.
<https://enk.ee/wp-content/uploads/2021/06/MH-projekti-kokkuvo%CC%83te.pdf> (viimati
vaadatud märts 2024)
- The Center for Theory of Change. (2023). *What is Theory of Change?*
<https://www.theoryofchange.org/what-is-theory-of-change/> (viimati vaadatud märts 2024)
- The Youth Cafe. (2021). *Theory of Change*.
[https://static1.squarespace.com/static/5c27c93f1aef1d60b29781f9/t/608a8ecbbb95dc4769a](https://static1.squarespace.com/static/5c27c93f1aef1d60b29781f9/t/608a8ecbbb95dc4769ac1a4b/1619693275169/Theory+of+change_e.pdf)
[c1a4b/1619693275169/Theory+of+change_e.pdf](https://static1.squarespace.com/static/5c27c93f1aef1d60b29781f9/t/608a8ecbbb95dc4769ac1a4b/1619693275169/Theory+of+change_e.pdf) (viimati vaadatud aprill 2024)
- TrainSmart Australia. (2024). *Importance Of Education For Youth*.
<https://tsa.edu.au/importance-of-education-for-youth/> (viimati vaadatud aprill 2024)
- United Nations Development Group. (2014). *Theory of Change*.
[https://unsdg.un.org/sites/default/files/UNDG-UNDAF-Companion-Pieces-7-Theory-of-C](https://unsdg.un.org/sites/default/files/UNDG-UNDAF-Companion-Pieces-7-Theory-of-Change.pdf)
[hange.pdf](https://unsdg.un.org/sites/default/files/UNDG-UNDAF-Companion-Pieces-7-Theory-of-Change.pdf) (viimati vaadatud märts 2024)
- YouthPower. (2015). *Youth Center toolkit*.
[https://www.youthpower.org/sites/default/files/YouthPower/files/resources/TOOLKIT_YO](https://www.youthpower.org/sites/default/files/YouthPower/files/resources/TOOLKIT_YOUTH_V4_NOVEMBER_15_SM.pdf)
[UTH_V4_NOVEMBER_15_SM.pdf](https://www.youthpower.org/sites/default/files/YouthPower/files/resources/TOOLKIT_YOUTH_V4_NOVEMBER_15_SM.pdf) (viimati vaadatud aprill 2024)
- YouthPower. *Promoting Positive Youth Development*.
<https://www.youthpower.org/positive-youth-development> (viimati vaadatud märts 2024)
- Youthlink Scotland. (2024). *What is youth work*.
<https://www.youthlink.scot/what-is-youth-work/> (viimati vaadatud märts 2024)

Youth Livelihood Interest Group. World Vision International. (2014). *Youth livelihood and empowerment Theory of Change*.

<https://www.worldvision.com.au/docs/default-source/seed-docs/youth-livelihoods/world-visions-youth-livelihood-and-empowerment-theory-of-change.pdf?sfvrsn=2> (viimati

vaadatud aprill 2024)

Õunapuu, L. (2014). Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes.

https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/36419/ounapuu_kvalitatiivne.pdf?sequence=1&isAllowed=y (viimati vaadatud mai 2024)

Lisa 1. Intervjuuküsimused

1. Mis on Teie arvates Kambja pere-ja noortekeskuse roll teie kogukonnas?
2. Noortekeskuses käib palju lapsi ja neil oleks igav, kui noortekeskust ei oleks enam.
3. Kuidas arvate, et Kambja pere-ja noortekeskus on mõjutanud Teie isikliku arengut või kogukonna sidusust
4. Kas olete märganud mingeid positiivseid muutusi oma sõprade või kaaskogukonna liikmete käitumises või hoiakutes, mis võiksid olla seotud Kambja pere-ja noortekeskuse tegevustega?
5. Kas Kambja pere-ja noortekeskus on Teid aidanud mingil moel oma huve ja eesmäärke selgitada või saavutada?
6. Kuidas hindaksite Kambja pere-ja noortekeskuse mõju Teie üldisele heaolule ja kogukondlikule elule?
7. Kas olete märganud erinevusi noorte vahel, kes on osalenud Kambja pere-ja noortekeskuse tegevustes, ja nende vahel, kes ei ole osalenud? Kui jah, siis milliseid erinevusi on Teie arvates märgatavad?

Lisa 2 . Ankeetküsitluse küsimused

1. Kas Te olete lapsevanem või noor? Valige üks järgnevatest vastustest
2. Palun kirjutage enda vanus
3. Palun märkige enda sugu Valige üks järgnevatest vastustest
4. Palun märkige enda haridustase Valige üks järgnevatest vastustest
5. Kuidas esmakordselt Teie või Teie laps Kambja pere- ja noortekeskusest kuulsite?
6. Milliseid teenuseid olete Teie või on Teie laps keskusest kasutanud või osalenud (nt. huviringid, üritused, nõustamisteenused jne)?
7. Kuidas hindate nende teenuste kvaliteeti? Palun põhjendage oma vastust
8. Kas olete märganud positiivseid muutusi oma või enda lapse oskustes, teadmistes või hoiakutes pärast keskuse teenuste kasutamist? Milliseid muutuseid on keskuses osalemine Teis või Teie lapses esile toonud? Palun selgitage oma vastust
9. Kuidas on keskus aidanud Teie või Teie lapse isiklikku ja sotsiaalset arengut? Palun selgitage oma vastust
10. Kas Teie või Teie laps on saanud tuge keskuse töötajalt või teistelt noortelt? Palun selgitage oma vastust – kui jah, siis mil viisil ning kui ei, siis miks mitte
11. Kuidas hindate Kambja pere- ja noortekeskuse üldist atmosfääri? Palun selgitage oma vastust
12. Kas soovitaksite seda keskust teistele noortele? Miks või miks mitte?
13. Millised tegevused on Teie hinnangul Kambja pere-ja noortekeskusest puudu, et noortes täiendavaid muutuseid esile kutsuda? Palun selgitage oma vastust
14. Mida peaks Teie hinnangul Kambja pere- ja noortekeskus tegema teisiti, et noori oleks võimalik rohkem kaasata ning seeläbi luua positiivseid muutuseid suuremas hulgas noortes? Palun põhjendage